

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra bohemistiky

**Funkce a frekvence verb dicendi a sentiendi ve vybraných prózách
Karla Poláčka**

Function and frequency of verba dicendi and sentiendi

in selected prose works of Karel Poláček

Bakalářská diplomová práce

Zora Šálková

Česká filologie

Vedoucí práce: Mgr. Jindřiška Svobodová, Ph.D.

Olomouc 2022

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a uvedla v ní všechny použité zdroje a literaturu.

V Olomouci dne

.....

Zora Šálková

Poděkování

Srdečně děkuji Mgr. Jindřišce Svobodové, Ph. D., za poskytování cenných rad a odborné vedení diplomové práce. Dále bych ráda poděkovala své rodině a svému příteli za podporu, kterou mi během psaní bakalářské práce poskytovali.

OBSAH

ÚVOD	6
1 VERBUM DICENDI (SLOVESO MLUVENÍ)	8
2 KOMUNIKAČNÍ FUNKCE	10
2.1 Druhy komunikačních funkcí	12
2.2 Jazykové prostředky signalizující KF v češtině	13
2.3 Performativní užití ilokučních sloves	14
3 KOMUNIKAČNÍ FUNKCE A VERBA DICENDI	15
3.1 Performativní užití verb dicendi	16
3.2 Šoltysova klasifikace verb dicendi	19
4 VERBUM SENTIENDI (SLOVESO MYŠLENÍ)	22
5 SPOLEČNÉ RYSY VERB DICENDI A SENTIENDI	22
5.1 Syžet a diktum	24
5.2 Slifting	24
6 FORMY PODÁNÍ ŘEČI NEBO MYŠLENÍ	26
6.1 Odlišnosti pásma postav a pásma vypravěče	26
6.1.1 Distinktivní znaky	26
6.2 Formy podání řeči a myšlení	28
6.3 Reprodukce prvotních výpovědí	29
7 PRINCIP ANALÝZY	30
7.1 Volba materiálů	30
7.2 Způsob Analýzy	30
7.3 Výzkumné otázky	34
8 ANALÝZA	35
8.1 Dům na předměstí	35

8.2 Edudant a Francimor	53
8.3 Shrnutí a srovnání	64
ZÁVĚR	67
ANOTACE.....	69
RESUMÉ	70
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A INTERNETOVÝCH ZDROJŮ.....	72
SEZNAM TABULEK.....	75

Úvod

Verba dicendi a verba sentiendi, nejčastěji klasifikována jako slovesa pravení a myšlení, nás provázejí jak v mluvené, tak psané komunikaci a mají k sobě navzájem velmi blízko. V případě obou druhů sloves operujeme s určitou informací, kterou buď sdělujeme někomu dalšímu, nebo o ní pouze přemýšlíme a dále s ní nakládáme. Předmětem analýzy této bakalářské práce jsou slovesa dicendi a sentiendi v literární tvorbě Karla Poláčka. Slovesa tohoto typu v beletrii často uvozují přímou řeč. Cílem práce je zaměřit se na četnost jednotlivých sloves a následně porovnat jejich frekvenci a repertoár v závislosti na druhu žánru.

V první kapitole se zabýváme obecnou definicí verb dicendi a jejich klasifikací z hlediska lexikální sémantiky, v rámci této metody se slovesa dělí podle vztahu, který zaujmají vůči základnímu slovesu *mluvit*.

Ve spojitosti s verby dicendi se objevilo již několik literárních prací, které se zabývají převážně figurováním verb dicendi v rámci komunikačních funkcí výpovědi a možností jejich performativního užití. V druhé kapitole této práce se snažíme podat obecný přehled o komunikačních funkcích, vycházíme ze základních poznatků Johna Langshaw Austina a Johna Rogerse Searla, které propojujeme s pozdějšími poznatky českých lingvistů například Miroslava Grepla. Zabýváme se různými druhy komunikačních funkcí a jazykovými prostředky, kterými mohou být v češtině signalizovány. Poslední oddíl této kapitoly věnujeme performativnímu užití ilokučních sloves.

V rámci propojení komunikačních funkcí a verb dicendi jim věnujeme celou třetí kapitolu, vycházíme převážně z poznatků Františka Daneše, který představil dvě možné klasifikace verb dicendi. Verbům dicendi se věnovala také Milada Hirschová, která navázala na práci F. Daneše a zaměřila se na performativní užití verb dicendi. Kapitulu zakončíme klasifikací podle Otakara Šoltyse, která nám přináší základní podklad pro naši vlastní analýzu.

Je potřeba definovat také druhou skupinu sloves, kterými se tato práce zabývá, a tak další kapitolu naší práce věnujeme verbům sentiendi. Mimo definice a základní

klasifikaci se zaměříme na společné rysy, které mají verba sentiendi s verby dicendi a na základní pojmy, které se s těmito druhy sloves pojí.

Poslední kapitola teoretické části se věnuje formám podání řeči a myšlení, definujeme pásmo postav a pásmo vypravěče a základní distinktivní rysy, které tato dvě pásma odlišují. V závěru se zaměříme na reprodukci prvotních výpovědí, protože právě při nich se nejčastěji používají verba dicendi.

V praktické části využíváme poznatky nabyté z teoretické části a provádíme analýzu dvou próz Karla Poláčka. Jedná se o autora, jehož tvorba je určena pro široké publikum různých věkových kategorií, a proto je pro naši analýzu vhodná. Obě knihy byly vybrány tak, aby náležely k různým žánrům, a my jsme tak mohli pozorovat případné rozdíly. Analyzujeme románovou knihu *Dům na předměstí* a pohádkovou knihu *Edudant a Francimor*. Při analýze se zaměříme na četnost jednotlivých sloves, která jednotlivá slovesa jsou v dílech nejfrekventovanější a jaká skupina podle vybrané klasifikace převažuje.

Analýza u verb dicendi vychází převážně z klasifikace Otakara Šoltyse, sledujeme, zda sloveso odpovídá stanovené definici, či ji naopak přesahuje nebo jí nedosahuje, u sloves, která definici zcela neodpovídají, určíme navíc i typ. Dále se zaměříme na to, zda se sloveso vyskytuje v uvozovací větě, pásmu vypravěče nebo přímé řeči. U sloves sentiendi bude postup obdobný, určíme typ slovesa a výskyt ve výpovědi. U obou typů sloves se také zaměříme na dokonavost či nedokonavost.

Každou knihu analyzujeme zvlášť a výsledky následně porovnáme.

1 Verbum dicendi (sloveso mluvení)

Verba dicendi, v českých mluvnicích označována jako slovesa mluvení, jsou charakterizována jako slovesa, která označují tzv. řečovou činnost.¹ Tato činnost spočívá v užívání jazyka a je vykonávána mluvčím, který je ze syntaktického hlediska agentním participantem.²

Z hlediska lexikální sémantiky vystupuje jako základní představitel verb dicendi sloveso *mluvit*, podle Nového encyklopedického slovníku češtiny se poté ostatní slovesa ve vztahu k němu označují jako kohyponyma³ a dělí se na několik skupin podle vztahu, který vůči slovesu *mluvit* zaujmají:

- 1) „mluvit + způsob řečového projevu“ (např. *breptat, mumlat, koktat, slabikovat* aj.);
- 2) „mluvit + zvuková charakteristika projevu“ (např. *šeptat, volat, křičet, řvát, bručet, syčet* aj.);
- 3) „mluvit + prostředek komunikace“ (např. *telefonovat, volat, telegrafovat, faxovat, mailovat, chatovat, esemeskovat, textovat*);
- 4) „mluvit + forma komunikace na tzv. sociálních sítích“ (např. *postovat, lajkovat, tweetovat*);
- 5) „mluvit + určení fáze komunikačního aktu“ (např. *pro/domluvit, rozmluvit se, zahájit, navázat, pokračovat, dodat, odpovědět, reagovat* aj.);
- 6) „mluvit + určení komunikační funkce projevu“ (např. *říci, oznámit, pomloutvat, poručit, zakázat, varovat, ptát se, slíbit, dovolit* aj.).

Dále se sem řadí také slovesa, která označují mimo řečovou činnost i aktivity, které se realizují verbálně – *jmenovat, odvolávat, protestovat, povyšovat, chválit, napomínat* apod.)⁴

¹ HIRSCHOVÁ, Milada. VERBUM DICENDI. In: CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny [online]. © Masarykova univerzita, Brno 2012–2020 [cit. 3. 10. 2022]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/VERBUM DICENDI>

² DANĚŠ, František. Verba dicendi a výpovědní funkce. In: Studia Slavica Pragensia. Praha, Univerzita Karlova, 1973, s. 115.

³ Slova stejné významové úrovně.

⁴ HIRSCHOVÁ, Milada. VERBUM DICENDI. In: CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny [online]. © Masarykova univerzita, Brno 2012–2020 [cit. 3. 10. 2022]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/VERBUM DICENDI>.

Verba dicendi nemají mnoho společných syntaktických vlastností, jelikož se může jednat o slovesa tranzitivní⁵ (např. *Hanka přečetla oznámení.*), netranzitivní⁶ (např. *Ondra volá.*) i ditranzitivní⁷ (např. *Maminka mi vypráví pohádku.*), z tohoto důvodu se s nimi ve většině případů nepracuje jako se samostatně vyčleněnou skupinou.⁸

⁵ Slovesa, která se vážou s přímým předmětem, viz DVOŘÁK, Věra. TRANZITIVNÍ SLOVESO. In: CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny [online]. © Masarykova univerzita, Brno 2012–2020 [cit. 3. 10. 2022]. Dostupné z: [https://www.czechency.org/slovník/TRANZITIVNÍ SLOVESO](https://www.czechency.org/slovník/TRANZITIVNÍ_SLOVESO)

⁶ Slovesa, která se nevážou s přímým předmětem.

⁷ Slovesa, která se vážou s přímým i nepřímým předmětem, viz DVOŘÁK, Věra. DITRANZITIVNÍ SLOVESO. In: CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny [online]. © Masarykova univerzita, Brno 2012–2020 [cit. 3. 10. 2022]. Dostupné z: [https://www.czechency.org/slovník/DITRANZITIVNÍ SLOVESO](https://www.czechency.org/slovník/DITRANZITIVNÍ_SLOVESO)

⁸ HIRSCHOVÁ, Milada. VERBUM DICENDI. In: CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny [online]. © Masarykova univerzita, Brno 2012–2020 [cit. 3. 10. 2022]. Dostupné z: [https://www.czechency.org/slovník/VERBUM DICENDI](https://www.czechency.org/slovník/VERBUM_DICENDI)

2 Komunikační funkce

Termín komunikační funkce označuje smysl výpovědi⁹, který vyplývá ze záměru, s jakým mluvčí danou výpověď vůči adresátovi v konkrétní komunikační situaci produkuje.¹⁰ Komunikační funkce je srovnatelná s termínem ilokuční funkce, který se používá v zahraniční lingvistice. Teorií mluvních aktů se jako první zabýval britský filozof John Langshaw Austin¹¹, který definoval termíny lokuční, ilokuční a perlokuční akt. Lokuční akt je pronesení výpovědi, která má určitý smysl a referenci, ilokuční akt je činnost, kterou pronesením výpovědi vykonáváme (informování, varování aj.) a perlokuční akt je výsledek, kterého mluvčí vyčlením výpovědi dosáhne.¹² Ve Skladbě češtiny je ilokuční akt definován jako „cíl, kterého chce mluvčí svou výpovědí v dané situaci u adresáta dosáhnout“¹³. Podle ilokuční platnosti sloves následně Austin slovesa klasifikoval jako verdiktivy (vyjadřují nějaký verdikt – *zprošťovat, analyzovat aj.*), exercitivy (slovesa, pomocí kterých se uplatňuje moc, právo nebo vliv – *přikazovat, prosit, jmenovat aj.*), komisivy (vyjadřují slib či nějaký druh závazku – *slibovat, garantovat aj.*), behavitivy (souvisí s postoji mluvčího a sociálním chováním – *blahopřát, omlouvat se, děkovat aj.*) a expozitivy (ozřejmují, jak je výpověď vřazena do celé komunikace – *popřít, oznámit, odpovédět aj.*)¹⁴.

Na Austina navázal americký filozof John Rogers Searle, podle jehož teorie mluvních aktů mluvčí realizací výpovědi něco sděluje, ale zároveň tím, co sděluje a jak danou výpověď sděluje, chce u adresáta vyvolat určité pocity či nějakou odezvu.¹⁵ Searle poukazoval na fakt, že ne všechna ilokuční slovesa jsou i performativní slovesa (např. pokud něco *slibuji*, jedná se o performativní sloveso, ale pokud někomu *vyhrožuji*, již se o performativní sloveso nejedná)¹⁶. Searle Austinově klasifikaci vytýkal, že došlo k záměně ilokučních sloves s ilokučními akty, a vysvětluje, že různá ilokuční slovesa nemusí nutně signalizovat i různé ilokuční akty. Dále mu vytýká, že ilokuční slovesa neurčil přesně, což způsobuje příliš velkou různorodost v rámci jedné

⁹ Výrazy věta a výpověď nejsou v rámci naší bakalářské práce užívány terminologicky, jelikož to není předmět našeho zájmu, může tudíž dojít v některých případech k jejich záměně.

¹⁰ GREPL, Miroslav a KARLÍK, Petr. Skladba češtiny. Olomouc: Votobia, 1998, 503 s.

¹¹ AUSTIN, J. L. Jak udělat něco slovy. Přeložil PECHAR Jiří. Praha: Filosofie, 2000, 180 s.

¹² Tamtéž, s. 113.

¹³ GREPL, Miroslav a KARLÍK, Petr. Skladba češtiny. Olomouc: Votobia, 1998, s. 419.

¹⁴ AUSTIN, J. L. Jak udělat něco slovy. Přeložil PECHAR Jiří. Praha: Filosofie, 2000, s. 148.

¹⁵ SEARLE, J. R. Speech Acts. In: Philosophy of Language, 1969, 203 s.

¹⁶ SEARLE, J. R. A Classification of Illocutionary Acts. In: Language in Society 5, 1976, s. 6.

Přeloženo autorem bakalářské práce.

skupiny, a některá slovesa ani neodpovídají definici, která byla pro danou skupinu stanovena. Největší problém v Austinově klasifikaci však Searle spatřuje v tom, že Austin nestanovil jasná kritéria, která by přispěla k odlišení jednotlivých skupin od sebe.¹⁷

Na základě těchto poznatků Searle klasifikaci modifikoval a definoval pět typů mluvních aktů: reprezentativy (popisují stav věci – *tvrdit, hodnotit aj.*), direktivy (vyzývají k určité činnosti – *žádat, přikázat aj.*), komisivy (vyjadřují slib či závazek – *slibovat, přísahat aj.*), expresivy (vyjadřují subjektivní postoj mluvčího – *blahopřát, omlouvat se, děkovat aj.*) a deklarativy (oficiálně udělují úřední status – *křtít, jmenovat aj.*).¹⁸

Výpovědi tedy vždy vznikají s předem stanoveným cílem/záměrem mluvčího, který chce jejich realizací změnit vědomí nebo chování adresáta. Díky tomu mají pro adresáta vždy nějakou komunikační funkci, protože adresát mimo samotné sdělení interpretuje také, proč mluvčí danou výpověď pronesl.¹⁹ Mluvčí může chtít adresáta například o něčem informovat (*Přijdu hned.*) nebo může chtít nějakou informaci naopak získat (*Kdy přijdeš?*), může mu něco vytýkat (*Nemůžeš nikdy přijít včas?*), přimět ho k nějakému jednání (*Vůbec tam nechod!*) nebo mu může něco dovolit, varovat jej před něčím, poděkovat mu nebo ho pouze ze slušnosti pozdravit.²⁰

Význam každé výpovědi se skládá ze dvou složek: z tzv. propozičního obsahu (to, co se říká) a z aktuální komunikační funkce (s jakým úmyslem se daná výpověď říká). Důležitou roli hraje konkrétní komunikační situace, bez ní není možné přesně určit druh komunikační funkce a adresát tak není schopen výpověď správně pochopit. Komunikační situace může být často jediným kritériem, které určuje, o jakou komunikační funkci se jedná, protože komunikační (ilokuční) funkce může být vyjádřena buď přímo nebo nepřímo²¹, např. věta napsaná na stěně v nemocnici „*Ticho*

¹⁷ SEARLE, J. R. A Classification of Illocutionary Acts. In: *Language in Society* 5, 1976, s. 9–10. Přeloženo autorem bakalářské práce.

¹⁸ Tamtéž, s. 10–16.

¹⁹ GREPL, Miroslav a KARLÍK, Petr. *Skladba češtiny*. Olomouc: Votobia, 1998, s. 419.

²⁰ Tamtéž, s. 421.

²¹ *Skladba češtiny* uvádí, že pojem *ilokuční* vychází z latinského slovesa *illoquor*, které znamená nevyjádřený, což souvisí s tím, že ilokuční funkce nemusí být vždy vyjádřena pomocí jazykových prostředků, ale může vycházet pouze z konkrétní komunikační situace.

léčí!“ vypadá jako pouhé sdělení, ale v daném kontextu se jedná o výzvu („*Chovejte se tiše, neboť ticho léčí.*“).²²

2.1 Druhy komunikačních funkcí

Existuje nespočet různých komunikačních funkcí, jedná se o různé situace, kdy mluvčí může například samotným vyřčením výpovědi i něco dělat (*slíbovat, oznamovat, radit, prosit aj.*) nebo může obohacovat znalosti adresáta o světě, měnit jeho názory nebo se ho může snažit přimět k nějakému jednání, což pozorujeme na způsobech reprodukce prvotních výpovědí adresátem či někým jiným (věta „*Mám tady auto.*“ může být reprodukována jako „*Nabídnul mi, že mě odveze.*“) a na komentářových poznámkách autorů k přímé řeči literárních postav („*Dáme si víno,*“ *navrhl Tomáš.*).²³ Školní gramatiky většinou pracují se čtyřmi druhy výpovědí na základě komunikačních funkcí: výpovědi s funkcí oznamovací, tázací, rozkazovací a práci.²⁴

Pro každou komunikační funkci se dají vymezit určité parametry, společná je pro všechny komunikační situace, která však představuje velmi široký a obecný pojem, protože různé komunikační funkce vyžadují různé komunikační situace. Searle ve své práci²⁵ klasifikoval nutné a dostačující podmínky, které obsahuje každá komunikační funkce. Tyto podmínky představují charakteristiku ideálních situací, které vedou ke zdařilé realizaci nějaké komunikační funkce. Rozlišil celkem tři druhy podmínek: a) přípravné/vstupní (např. vztah nadřazenosti a podřazenosti, pokud se jedná o *příkaz* atd.); b) podmínky upřímnosti (psychické stavy mluvčího spojené s komunikačním záměrem, např. pokud se jedná o *otázku*, mluvčí chce získat informaci atd.); c) podmínky podstatné (záměr, se kterým mluvčí svou výpověď realizuje v dané komunikační situaci, čeho chce mluvčí u adresáta dosáhnout).²⁶

²² GREPL, Miroslav a KARLÍK, Petr. *Skladba češtiny*. Olomouc: Votobia, 1998, s. 434.

²³ Tamtéž, s. 424.

²⁴ Klasifikace ve školních gramatikách se opírá převážně o formu daných výpovědí (např. výpovědi s imperativní formou bývají označeny jako rozkazovací věty), nerozlišuje se tedy mezi formou a komunikační funkcí výpovědí, což způsobuje řadu komplikací, viz GREPL, Miroslav a KARLÍK, Petr. *Skladba češtiny*. Olomouc: Votobia, 1998, s. 424.

²⁵ SEARLE, J. R. *Speech Acts*. In: *Philosophy of Language*, 1969, 203 s.

²⁶ GREPL, Miroslav a KARLÍK, Petr. *Skladba češtiny*. Olomouc: Votobia, 1998, s. 426–429.

2.2 Jazykové prostředky signalizující KF v češtině

V češtině existují prostředky, které se podílejí na signalizaci jednotlivých komunikačních funkcí:

- 1) performativní užití ilokučních sloves (viz kapitolu 2.3);
- 2) lexikální indikátory – v češtině buď výrazy, které mají povahu částic („*Že to vyliješ!*“ ve významu varování), nebo preskriptivní užití modálních sloves („*Měl bys to přijmout.*“ ve významu doporučení);
- 3) gramatické prostředky:
 - a) slovesný způsob („*Řekni to hned.*“ imperativ²⁷ značící výzvu);
 - b) osoba – 1. os. nejčastěji vyjadřuje slib (*Dorazím.*), 2. os. výzvu (*Přijď brzy.*), 1. os. pl. návrh (*Pojďme se projít.*);
 - c) slovesný čas – např. komunikační funkce slibu, varování atd. se vyznačují futurem (*Dorazím. Budeš toho litovat.*²⁸), výčitka či poděkování se vyznačuje préteritem či přítomem (*Děkuji, že jsi dorazil.*);
 - d) vid – převážně v adhibitivní a prohibitivní výzvě (*Otevři. /Neotvírej.*);
 - e) negace – v pravých zjišťovacích otázkách dochází k neutralizaci kladu a záporu (*Máš na mě zítra chvíli čas? - Nemáš na mě zítra chvíli čas?*);
- 4) prozodické prostředky: intonace²⁹, umístění intonačního centra³⁰ a slovosled (v některých případech jasně signalizuje KF – např. *Je to moc studený.* (sdělení či výzva), *Moc studený to je.* (souhlas či souhlasná dopověď).

²⁷ Imperativ může v některých případech vyjadřovat i rozlišné KF (např. *přání, pozdrav* aj.).

²⁸ Takovéto výpovědi mohou být mimo indikativ taky realizované v imperativu (*Přijď včas.*) nebo v podobě přítomného kondicionálu (*Abych ti to nevysvětlila ručně!*)

²⁹ Druh kadence pomáhá indikovat danou komunikační funkci, viz PALKOVÁ, Zdena. VĚTNÁ INTONACE. In: CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny [online]. © Masarykova univerzita, Brno 2012–2020 [cit. 25. 11. 2022]. Dostupné z: https://www.czechency.org/slovník/VĚTNÁ_INTONACE

³⁰ Více o intonačním centru PALKOVÁ, Zdena. VĚTNÝ PŘÍZVUK. In: CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny [online]. © Masarykova univerzita, Brno 2012–2020 [cit. 25. 11. 2022]. Dostupné z: https://www.czechency.org/slovník/VĚTNÝ_PŘÍZVUK

Prostředky 2–4 se na správném určení komunikační funkce podílejí ve většině případů zároveň a vytvářejí ustálené komunikační výpovědní formy. V češtině existuje více možných způsobů, jak může být jedna komunikační funkce vyjádřena (např. návrh: *Pojďme se projít. Že bychom se prošli? Co takhle se projít?* atd.), všechny způsoby jsou funkčně ekvivalentní s realizací návrhu v podobě s explicitní performativní formulí (*Navrhuji se projít.*).³¹

2.3 Performativní užití ilokučných sloves

Performativy³² neboli slovesy se schopností performativního užití se zabýval ve své práci již Austin. Jedná se o slovesa, která se zpravidla objevují v 1. os. indikativu přítomnosti, jsou dokonavá a často po nich následuje výraz „*tímto*“. Ve většině případů není možné utvořit jejich zápornou podobu, nemohou být zpochybněna epistemickými částicemi (např. *patrně, asi* aj.) a nemohou být rozvíta časovými ani místními výrazy.

Explicitní performativní formule bývají podmíněny institucionálně a mívají ceremoniální charakter, v běžné komunikaci se používají spíše výjimečně (v běžné mluvě neřekneme „*Oznamuji vám (tímto), že mě bolí zub*“ atd.). Používají se například, pokud chceme vyjádřit nějaký protest, potřebujeme rozlišit různé druhy výzvy, anebo ve specifických mimořádných situacích („*Tak vám oznamuji, že se mi narodil kluk!*“).³³

³¹ GREPL, Miroslav. In: CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny [online]. © Masarykova univerzita, Brno 2012–2020 [cit. 18. 11. 2022]. Dostupné z:

https://www.czechency.org/slovník/KOMUNIKAČNÍ_FUNKCE_VÝPOVĚDI

³² Název odvozen z anglického „to perform“, vyslovit výpověď má stejnou sílu jako vykonat samotný čin, viz AUSTIN, J. L. Jak udělat něco slovy. Přeložil PECHAR Jiří. Praha: Filosofia, 2000, s. 148.

³³ GREPL, Miroslav a KARLÍK, Petr. Skladba češtiny. Olomouc: Votobia, 1998, s. 436.

3 Komunikační funkce a verba dicendi

Komunikačními funkcemi a verby dicendi se zabýval František Daneš, který verba dicendi charakterizoval jako tzv. akční slovesa, což podle něj znamená, že podmětem věty je agentní participant, tedy vykonavatel takové činnosti, která spočívá v užívání jazyka neboli v řečové činnosti. Na základě způsobu, jakým je řečová činnost vyjadřována, jsou slovesa Danešem rozlišena na slovesa, která mohou řečovou činnost vyjadřovat pouze ve zvukové či mluvené podobě (např. *mluvit*, *telefonovat aj.*), pouze v grafické podobě (např. *psát*, *zaznamenat aj.*), nebo v podobě zvukové i grafické (např. *sdělit*, *oznámit aj.*), v poslední řadě rozlišil slovesa, která vyjadřují mimo přirozený jazyk také jiné sdělovací prostředky (např. *čmárat*, *popisovat aj.*).³⁴

Daneš navrhl ještě další možné dělení verb dicendi, a to podle toho, zda kromě vyjádření řečové činnosti vyjadřují i její záměr nebo informaci, kterou řečovou činností předala:

- 1) slovesa, která vyjadřují řečovou činnost, ale nespecifikují obsah nebo smysl výpovědi (např. základní sloveso *mluvit*, ale také slovesa *šeptat* nebo *čmárat*, která hodnotí způsob řečové činnosti po zvukové nebo obsahové stránce);
- 2) slovesa, která jednak vyjadřují řečovou činnost a zároveň také sdělují její obsah či smysl (např. *mluvit* (o něčem), *vypravovat* (něco), *pošeptat* (něco někomu) atd.);
- 3) slovesa, která vyjadřují řečovou činnost a její funkci a je u nich nutné sdělit obsah, musí u nich dojít k použití jazyka (např. *rozkázat*, *žádat*, *slíbit* atd.)³⁵;
- 4) slovesa, jejichž cíl může být vyjádřen i bez použití jazyka (např. *přesvědčit*, *donutit* atd.).

³⁴ DANEŠ, František. Verba dicendi a výpovědní funkce. In: *Studia Slavica Pragensia*. Praha: Univerzita Karlova, 1973, s. 115.

³⁵ Slovesa této skupiny mohou přecházet do skupiny 4, pokud u nich dojde k použití parajazykových prostředků jako jsou gesta či mimika.

Slovesa, která spadají do 3. skupiny jsou slovesa, která ve své práci Austin označil jako slovesa se schopností performativního užití³⁶. Díky těmto slovesům lze u výpovědí určovat jejich tzv. „ilokuční sílu“³⁷.

Výpovědní funkce jsou, v rámci mluvnické tradice, řazeny do oblasti označované jako druhy vět podle obsahu nebo podle povahy sdělení³⁸ (viz kapitolu 3.1.). Nejexplicitnějším prostředkem vyjadřujícím výpovědní funkce jsou performativní slovesa.³⁹

3.1 Performativní užití verb dicendi

Pro performativní užití sloves dicendi je příznačné, že „akce vyjádřená obecně významem věty se realizuje právě pronesením této věty“⁴⁰. Aby tomu tak mohlo být, musí se jednat o slovesa, která vyjadřují verbální činnost, tedy o slovesa dicendi, jelikož pokud proneseme výpověď typu „*Mávám pravou rukou na pozdrav.*“, nečiníme tak tím, že jsme tuto výpověď pronesli.

Verba dicendi mají performativní platnost za jistých podmínek, jak již bylo zmíněno v kapitole 2.3, ve většině případů jsou v 1. os. sg. / pl. indikativu přítomného aktiva nedokonavého slovesa. Performativně mohou být užity i přítomné tvary v pasivu, pokud je možné je utvořit, vyskytují se však ve 2. nebo 3. osobě. („*Cestující se žádají, aby...*“ nebo „*Cestující jsou žádáni, aby...*“). Performativní platnost lze u sloves tohoto typu ověřit pomocí tzv. „*Austinova testu*“, kdy se věta „*Žádám vás, aby...*“ doplní o slovo „tímto“: „*Tímto vás žádám, aby...*“⁴¹. V jiných tvarech verba dicendi většinou nejsou schopna performativního užití.

Daneš se podobně jako Grepl ve Skladbě češtiny pozastavoval nad 4 druhy vět podle postoje mluvčího, se kterými se pracuje ve školních mluvnicích – oznamovací, tázací, rozkazovací a práci. Otázka, kam správně zařadit jednotlivá slovesa dicendi (např. *slibuji, děkuji, omlouvám se aj.*), je složitá. Navrhuje, že propracovanější

³⁶ AUSTIN, J. L. Jak udělat něco slovy. Přeložil PECHAR Jiří. Praha: Filosofia, 2000, s. 148.

³⁷ Daneš používá termín „výpovědní funkce“.

³⁸ KOPEČNÝ, František. Základy české skladby, Praha, 1962, s. 281.

³⁹ Jak již bylo zmíněno jedná se o slovesa schopná performativního užití.

⁴⁰ DANEŠ, František. Verba dicendi a výpovědní funkce. In: Studia Slavica Pragensia. Praha: Univerzita Karlova, 1973, s. 118.

⁴¹ AUSTIN, J. L. Jak udělat něco slovy. Přeložil PECHAR Jiří. Praha: Filosofia, 2000, s. 69.

klasifikaci výpovědních funkcí můžeme získat strukturní analýzou performativních sloves dicendi, které rozlišíme podle analýzou zjištěných distinktivních rysů.

Verba dicendi v performativním užití představují událost, kdy nějaký mluvčí způsobuje, že nějaký adresát přechází ze stavu, kdy není vlastníkem nějaké informace, do stavu, kdy jím je. Všechna slovesa dicendi mají společné tři složky: mluvčí, adresát⁴² a informace. Jednotlivá slovesa se poté liší vztahem, jaký vůči sobě tyto tři složky zaujímají:

- 1) obsah *informace*;
- 2) a) mentální vztah *Ml* k *In*,
b) prospěchový (zájmový) vztah *Ml* k *In*;
- 3) a) mentální vztah *Ad* k *In*,
b) prospěchový (zájmový) vztah *Ad* k *In*;
- 4) vztah mezi *Ml* a *Ad*;
- 5) vlastní výpovědní funkce výpovědi⁴³.

Jak se jednotlivé vztahy mohou lišit, demonstruje následně Daneš na vybraných slovesech: *prosít, omlouvat se, navrhnout, doporučovat a radit*.⁴⁴

Milada Hirschová⁴⁵ navázala na práci F. Daneše, vycházela také z poznatků teorie řečových aktů od J. L. Austina a J. R. Searla a z poznatků o komunikačních funkcích M. Grepla. Zaměřila se na funkci sloves dicendi s možností performativního užití. Ve své práci se snažila vztahy mezi mluvčím, adresátem a informací, tak jak je rozdělil Daneš, charakterizovat v co neobecnější rovině. Na základě charakteristiky komunikační funkce výpovědi, obsahu informace a mentálního vztahu mluvčího k informaci rozdělila predikátory sdělovací (*sdělovat, oznamovat, tvrdit aj.*), direktivní (*rozkazovat, nařizovat, žádat aj.*), závazkové (*zavázat se, slibovat aj.*), závazkově direktivní (*nabízet, zvat aj.*) a predikátory konvenčních obrátů společenského styku (*blahopřát, gratulovat aj.*). Následně provedla analýzu jednotlivých predikátorů, zaměřila se na základní způsoby jejich performativního užití, na jejich syntaktické

⁴² Musíme myslet na to, že adresát a posluchač mohou být dvě různé osoby.

⁴³ DANEŠ, František. Verba dicendi a výpovědní funkce. In: *Studia Slavica Pragensia*. Praha: Univerzita Karlova, 1973, s. 120–121.

⁴⁴ Tamtéž, s. 121–124.

⁴⁵ HIRSCHOVÁ, Milada. Česká verba dicendi v performativním užití: příspěvek ke zkoumání komunikativních funkcí výpovědi. Olomouc: Univerzita Palackého, 1988.

vlastnosti, které vyjádřila pomocí valenčního potenciálu, následně na charakteristiku výše zmíněných parametrů a popis doplnila o poznámky, které se zaměřují na fungování predikátorů v konkrétních výpovědích.⁴⁶

V závěru se věnuje postavení performativních predikátorů ve skupině sloves dicendi a na základě získaných materiálů, především z beletristických textů, je rozdělila do 6 skupin⁴⁷:

- 1) učinit projev artikulovanou řečí (např. *říci, mluvit, pravít aj.*);
- 2) a) říci + způsob řeči (např. *breptat, mumlat, koktat aj.*);
b) říci + zvuková charakteristika řeči (např. *křičet, řvát, syčet aj.*);
- 3) říci + prostředek komunikace (např. *telefonovat, volat, psát aj.*);
- 4) říci + určení fáze komunikace (např. *začít, navázat, pokračovat aj.*);
- 5) slovesa explicitně vyjadřující KF – signalizována performativními predikátory nebo prostředky reprodukování.

Zdůrazňuje, že verba dicendi a performativní predikátory jsou otevřená skupina, protože se do ní řadí i slovesa, která primárně řečovou činnost nevyjadřují, ale v určitých situacích mohou být řečovou činností realizována, konkrétně jsou takové druhy sloves řazeny k predikátorům se schopností performativního užití. Jako slovesa schopna performativního užití bývají někdy označována i verba dicendi typu *nutit, strašit, lákat* apod., i přesto že taková slovesa nemohou být užita performativně, vystupují však často například v reprodukcích výpovědích a ukazují, že činnosti, které vyjadřují, stavějí na komunikačních funkcích, které mohou být vyjádřeny performativními predikátory.⁴⁸

Verbům dicendi se věnoval také Otakar Šoltys, ve své práci *Verba dicendi a metajazyková informace*⁴⁹ pracuje s tradičním rozdělením jazykových funkcí, důležitá, vzhledem k verbům dicendi, je právě funkce metajazyková. Okrajově zmiňuje všechny jazykové funkce: referenční (*sdělovací*), expresivní (*výrazová*),

⁴⁶ HIRSCHOVÁ, Milada. Česká verba dicendi v performativním užití: příspěvek ke zkoumání komunikativních funkcí výpovědi. Olomouc: Univerzita Palackého, 1988, s. 23–24.

⁴⁷ Tato charakteristika je již v upravené podobě uvedena v 1. kapitole naší práce.

⁴⁸ HIRSCHOVÁ, Milada. Česká verba dicendi v performativním užití: příspěvek ke zkoumání komunikativních funkcí výpovědi. Olomouc: Univerzita Palackého, 1988, s. 119–120.

⁴⁹ ŠOLTYS, Otakar. *Verba dicendi a metajazyková informace*, Praha, 1983.

apelativní (*výzvolá*), fatickou (*kontakto*), estetickou (*poetická*), mentální (*jazykové myšlení*) a metajazykovou.⁵⁰ Metajazyková funkce byla zařazena v 50. letech Jakobsonem⁵¹ a byla definována jako popis jazyka jazykem. Šoltys se ve své práci zaměřoval právě na takové jazykové prostředky, které umožňují jazyku se vyjadřovat o jazyku. Vynechal účelně vytvořenou terminologii a zaměřil se na neuvědomělé vyjadřovací jazykové prostředky.

Verba dicendi neboli slovesa pravení jsou pro něj slovesa, která nám slouží k uvedení našich nebo cizích již nesoučasných výroků. Za možný klasifikační rys verb dicendi by tedy bylo možné považovat skutečnost, že většinou uvádějí přímou řeč⁵², ta však může být uvedena mimo jiné i slovesy myšlení (např. *myslet si*), slovesy vyjadřujícími city (např. *žasnout*) nebo vůli (např. *radit*), či slovesy vyjadřujícími průvodní činnost (např. *poslouchat*)⁵³, a proto se na toto kritérium nedá spolehnout.

3.2 Šoltysova klasifikace verb dicendi

Šoltys vytvořil vlastní klasifikaci verb dicendi, vycházel z Danešovy definice, tedy že verba dicendi jsou tzv. akční slovesa, která mají levoústevní participiant schopný užívat jazyk a v pravoustevním poli mají většinou pozici pro vyjádření informace. V Šoltysově analýze byla excerpována slovesa pravení z děl Petrolejové lampy od J. Havlíčka a Podivuhodné přátelství herce Jesenia od I. Olbrachta, excerpci dále doplnil diachronickým průřezem české prózy od Jana Ámose Komenského až po Šoltysovu současnost a průřezem deseti děl české prozaické tvorby z r. 1975. Získaná slovesa následně konfrontoval s analýzou verb dicendi od F. Daneše⁵⁴ a s prací H. Šindlerové⁵⁵.

Ve své klasifikaci rozlišoval tzv. čirá slovesa pravení a slovesa, která se řadí ke slovesům pravení pouze kvůli některým svým významům. Jelikož význam, který sloveso řadí k verbům dicendi, je v některých případech pouze okrajový, může docházet k jistým nepřesnostem. Do této skupiny sloves mohou být totiž řazena i

⁵⁰ ŠOLTYS, Otakar. Verba dicendi a metajazyková informace, Praha, 1983, s. 3.

⁵¹ NEKULA, Marek. FUNKCE JAZYKA. In: CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny [online]. © Masarykova univerzita, Brno 2012–2020 [cit. 8. 11. 2022]. Dostupné z: https://www.czechency.org/slovník/FUNKCE_JAZYKA

⁵² ŠOLTYS, Otakar. Verba dicendi a metajazyková informace, Praha, 1983, s. 26.

⁵³ ŠMILAUER, Vladimír. Novočeská skladba vysokoškolská příručka, Praha, 1966, s. 249.

⁵⁴ Daneš excerpoval verba dicendi z Novočeské skladby od Šmilauera.

⁵⁵ ŠINDLEROVÁ, Helena. Seznam nejfrekventovanějších sloves, Praha, 1968, 113 s.

slovesa, která na první pohled jako verba dicendi nevypadají, označují se jako tzv. verba non-dicendi a jedná se o slovesa, která plní funkci sloves dicendi pouze vzhledem ke kontextu dané výpovědi (viz poslední bod Šoltysovy klasifikace).

V rámci Šoltysovy klasifikace došlo také k propojení verb dicendi a sentiendi, v rámci analýzy jsou vůči sobě v tzv. *recipročním vztahu*, což znamená, že se vzájemně doplňují.⁵⁶

Šoltys ve své klasifikaci postupoval následovně, prvním krokem bylo vyčlenění čirých sloves, která označoval jako Dic či Scrib, pokud sloveso plně odpovídalo čirému slovesu, přiřadil k němu symbol 0. Slovesa, která význam Dic či Scrib přesahovala, označil symbolem (+), v takových případech je ve slovesech obsažena informace, která je něčím obohacuje a specifikuje jejich význam (např. *hartusit, pobídnout, líčit aj.*). Symbolem (-) označil taková slovesa, která označují činnost blížíci se řečové činnosti, ale plně ji nedosahují (např. *bručet, brumlat, křičet aj.*).⁵⁷

Při porovnání tohoto kroku s klasifikací Austinovou můžeme v Šoltysově třídění nalézt predikátory lokuční (-, 0), oddělené od ilokučních a perlokučních (+, 0). Tento krok pak při promítnutí na druhou klasifikaci Danešovu odděluje predikátory první a druhé skupiny (-, 0) od skupiny třetí a čtvrté (+).⁵⁸

Dalším krokem Šoltysovy klasifikace bylo rozlišit, zda se verba dicendi váží k nějakému adresátovi či nikoli. Jelikož tento klasifikační krok není důležitý pro naši pozdější analýzu, nebude mu věnována větší pozornost.⁵⁹

Posledním krokem Šoltysovy klasifikace bylo rozlišení, jakým způsobem se daná informace přenáší, zda se jedná o šum (neartikulovaný šum), slovo (artikulovaný šum) či písmo (grafický obraz). Slovesa fungující pouze jako šum odpovídají předchozímu označení Dic, Scrib (-), slovesa fungující jako slovo odpovídají označení Dic, Scrib (+). Zásadním důsledkem tohoto klasifikačního bodu je, že všechna slovesa ze skupiny (-), která mohou v rozlišných případech fungovat také jako slovesa (+), lze

⁵⁶ ŠOLTYS, Otakar. Verba dicendi a metajazyková informace, Praha, 1983, s. 26–29.

⁵⁷ Tamtéž, s. 58.

⁵⁸ Tamtéž, s. 72.

⁵⁹ Tamtéž, s. 60.

označit za verba dicendi, naopak všechna slovesa, která jsou z této skupiny vyčleněna, označíme jako non-dicendi.⁶⁰

⁶⁰ ŠOLTYS, Otakar. Verba dicendi a metajazyková informace, Praha, 1983, s. 63.

4 Verbum sentiendi (sloveso myšlení)

Verba sentiendi lze klasifikovat podle obdobných kritérií jako verba dicendi, tedy jako slovesa, která označují tzv. mentální činnost.⁶¹ Stejně jako u verb dicendi i u verb sentiendi není zcela jednoznačné, zda s nimi můžeme pracovat jako se samostatnou skupinou sloves. Nový encyklopedický slovník češtiny klasifikuje verba sentiendi podle toho, zda mají společné syntaktické vlastnosti či nikoli.⁶² Slovesa, která mají společné syntaktické vlastnosti, bývají označována jako slovesa vnímání⁶³ nebo slovesa smyslových vjemů⁶⁴ (např. *vidět, slyšet, cítit aj.*), oproti tomu slovesa, která společné syntaktické vlastnosti postrádají, jsou označována jako slovesa myšlení⁶⁵ a označují myšlenkové procesy a mentální stavy (např. *vědět, usuzovat, pamatovat si aj.*).⁶⁶

5 Společné rysy verb dicendi a sentiendi

Slovesa dicendi a sentiendi k sobě mají navzájem velmi blízko a existuje mezi nimi plynulý přechod.⁶⁷ Podle Daneše a Hlavsy bývá spojujícím prvkem nejčastěji participant, který označují jako *informaci*.⁶⁸ Participant informace je dále definován jako „myšlenkové obsahy, které se stávají nebo jsou schopny bezprostředně se stát předmětem řečové komunikace. Touto komunikací musíme zde rozumět přijímání nebo odevzdávání (...), při „odevzdávání“ či „předávání“ původní ‘vlastník‘ informaci nepozbývá, zůstává i nadále jejím vlastníkem: jde tedy spíše o „šíření“ informace.“⁶⁹

⁶¹ DANEŠ František, GREPL Miroslav, HLAVSA Zdeněk. Mluvnice češtiny. (3), Skladba. Praha: Academia, 1987.

⁶² HIRSCHOVÁ, Milada. VERBUM SENTIENDI. In: CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny [online]. © Masarykova univerzita, Brno 2012–2020 [cit. 3. 10. 2022]. Dostupné z: https://www.czechency.org/slovník/VERBUM_SENTIENDI

⁶³ KOPEČNÝ, František. Základy české skladby, Praha, 1962, s. 227.

⁶⁴ DANEŠ František, GREPL Miroslav, HLAVSA Zdeněk. Mluvnice češtiny. (3), Skladba. Praha: Academia, 1987, s. 56.

⁶⁵ GREPL, Miroslav, BAUER, Jaroslav. Skladba spisovné češtiny, Praha, 1980, 376 s.

⁶⁶ HIRSCHOVÁ, Milada. VERBUM SENTIENDI. In: CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny [online]. © Masarykova univerzita, Brno 2012–2020 [cit. 3. 10. 2022]. Dostupné z: https://www.czechency.org/slovník/VERBUM_SENTIENDI

⁶⁷ DANEŠ, František, HLAVSA Zdeněk a kol. Větné vzorce v češtině. 2. opravené vydání. Praha: Academia, 1987, s. 164.

⁶⁸ Tamtéž, s. 149.

⁶⁹ Tamtéž, s. 150.

Participant informace se vyskytuje u tzv. akčních mutačních sloves, neakčních mutačních sloves a nemutačních sloves.

- 1) Akční mutační slovesa mají zdroj dané informace, kterému informaci buď předávají, nebo ji od něj získávají. Řadí se sem verba dicendi i sentiendi (např. *Hovořili spolu o tom. Pomyslel si, že je hloupá.*);
- 2) Neakční mutační slovesa nemají jasně daný zdroj, jelikož zdrojem jsou procesy v mysli původce děje, figurují zde proto jako představitelé verba sentiendi, mezi které se počítají také slovesa smyslového vnímání⁷⁰ (např. *Pomyslela si, že s ním radši půjde domů. Slyšel, jak něco brumlá.*);
- 3) Nemutační slovesa, která vyjadřují činnost smyslovou nebo řečovou (např. *Poslouchala jsem jejich rozhovor. Mluvila o Markétě.*)⁷¹

S pojmem *informace* bývají spojovány také termíny *agens* a *patiens*. Původce děje neboli *agens* plní roli podavatele informace nebo toho, kdo informaci získává, jedná se o specifický případ u sloves dicendi a sentiendi.⁷² *Patiens* vystupuje u sloves tohoto typu jako samotná informace.⁷³

Informace zde vystupuje jako předmět, který můžeme formulovat slovně, a to i přesto, že se nejedná o konkrétní věc, ale o nějaký abstraktní myšlenkový obsah.⁷⁴ Informace může být trojího typu: explicitní, neexplicitní nebo kondenzovaná. Explicitní může být dále buď úplná (např. *Martina oznámila, že dojde.*) nebo neúplná (např. *Řekla mu, kde se to stalo.*). Neexplicitní může udávat informační rámec (např. *Petra oznámila výsledky hlasování.*), nebo hodnocení (např. *Řekl spoustu zajímavostí.*), anebo vlastní obsah pouze naznačuje (např. *Povím ti to později.*). Kondenzovaná informace bývá vyjádřena pouze nejdůležitějším participantem dané situace (např. *Martina se slíbila ukázat. – Martina slíbila, že se ukáže.*). Zde se objevují dvě složky výpovědi, a to *syžet* a *diktum*, které jsou dalším společným rysem pro verba

⁷⁰ Daneš v Mluvnici češtiny 3 nepracuje s pojmem verba sentiendi, ale rozlišuje slovesa mentální činnosti a smyslového vnímání, my v této práci obě skupiny definujeme jednotně jako verba sentiendi.

⁷¹ DANEŠ František, GREPL Miroslav, HLAVSA Zdeněk. Mluvnice češtiny. (3), Skladba. Praha: Academia, 1987, s. 56.

⁷² DANEŠ František, GREPL Miroslav, HLAVSA Zdeněk. Mluvnice češtiny. (3), Skladba. Praha: Academia, 1987, s. 45.

⁷³ Tamtéž, s. 55.

⁷⁴ Tamtéž, s. 55.

dicendi a sentiendi. Díky tomu může být vyjádřena jedna informace dvakrát⁷⁵, podrobněji se jim věnujeme v samostatné kapitole 5.1.

Verba dicendi i verba sentiendi umožňují také specifickou akci pojmenovanou *slifting*, viz o ní v kapitole 5.2.

V poslední řadě oba typy sloves mohou sloužit jako tzv. *přemostovací slovesa*, v češtině se tento proces častěji označuje jako křížení vět či křížení propozic.⁷⁶

5.1 Syžet a diktum

Syžet, někdy označován jako *téma*⁷⁷, označuje danou osobu či věc, které se informace týká, vyjadřuje tedy to, o čem se v dané výpovědi mluví. Oproti tomu *diktum*, někdy též pojmenováno jako *réma*⁷⁸, vyjadřuje, co se o tom říká⁷⁹ (např. (syžet) *Hanka vyprávěla o Monice*, (diktum) *že zrovna studuje v Praze.*). Informace může být také vyjádřena jako syžet i jako součást dikta⁸⁰ (např. *Hanka si myslela, že Monika studuje v Praze. – O Monice si Hanka myslela, že studuje v Praze.*⁸¹).

5.2 Slifting

S verby dicendi a sentiendi bývá také spojován pojem *slifting* neboli *sentence-lifting*. Tento termín začal v 70. letech používat americký lingvista John Robert Ross, jedná se o proces, při kterém se „obsahová věta připojená hypotaktickou

⁷⁵ DANEŠ František, GREPL Miroslav, HLAVSA Zdeněk. *Mluvnice češtiny*. (3), Skladba. Praha: Academia, 1987, s. 55.

⁷⁶ Obvykle se tázací zájmeno či příslovce objeví ve struktuře, do které nepatří. Viz např. ŠIMÍK, Radek. *PŘEMOSTOVACÍ SLOVESO* (bridge verb). In: *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny* [online]. © Masarykova univerzita, Brno 2012–2020 [cit. 3. 10. 2022]. Dostupné z: https://www.czechency.org/slovník/PŘEMOSTOVACÍ_SLOVESO

⁷⁷ DANEŠ, František, HLAVSA Zdeněk a kol. *Větné vzorce v češtině*. 2. opravené vydání. Praha: Academia, 1987, s. 151.

⁷⁸ Tamtéž, s. 151.

⁷⁹ DANEŠ František, GREPL Miroslav, HLAVSA Zdeněk. *Mluvnice češtiny*. (3), Skladba. Praha: Academia, 1987, s. 55.

⁸⁰ HIRSCHOVÁ, Milada. *VERBUM DICENDI*. In: *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny* [online]. © Masarykova univerzita, Brno 2012–2020 [cit. 3. 10. 2022]. Dostupné z: https://www.czechency.org/slovník/VERBUM_SENTIENDI

⁸¹ V druhé větě dochází k vypuštění podmětu.

spojkou (nejčastěji *že*, popř. též *aby*), reprezentující objekt predikátu, kterým je verbum dicendi nebo verbum sentiendi, přesouvá před maticovou větu, přičemž se odstraňuje spojka a věta se připojuje vztažným zájmeným příslovcem *jak*.⁸² (např. *Olga říkala, že přijde později. – Jak Olga říkala, přijde později.*).

⁸² HIRSCHOVÁ, Milada. SLIFTING. In: CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny [online]. © Masarykova univerzita, Brno 2012–2020 [cit. 3. 10. 2022]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/SLIFTING>

6 Formy podání řeči nebo myšlení

Různé formy reprodukce prvotních výpovědí bývají sledovány u epických literárních děl, jelikož epický text se skládá z promluv postav a promluv vypravěče. Rozlišení mezi těmito dvěma druhy promluv se nazývá primární diferenciací epických promluv.⁸³

6.1 Odlišnosti pásma postav a pásma vypravěče

1) subjektivnost a objektivnost

Promluvové pásmo postav se vyznačuje tím, že je subjektivní. Mluvčí je aktivní činitel, váží se k němu slovesné osoby a časy a určuje sémantiku celé výpovědi a její styl.

Promluvové pásmo vypravěče se tímto nevyznačuje, jelikož vypravěč není aktivním činitelem a jeho promluva není subjektivní, slovesné časy ani osoby nejsou subjektivně orientované.

S vypravěčem se pojí tzv. vypravěčská objektivita. Jazykové prvky, které signalizují, že je vypravěč aktivizován, plní zvláštní slohovou funkci.

2) situační a nesituační promluvy

Promluva postav je situační povahy a může ukazovat k mimojazykovým skutečnostem, pásmo vypravěče je naopak nesituační, pokud se v něm znázorňuje prostorové či časové zakotvení, jedná se o zvláštní stylistický efekt.⁸⁴

6.1.1 Distinktivní znaky

Odlišnosti mezi pásmem postavy a pásmem vypravěče spočívají v aktivitě mluvčího a jedná se o následující distinktivní znaky:

1) Distinktivní znaky slovesných osob

Pro pásmo postavy je typická podoba dialogu, z toho důvodu pásmo postavy běžně využívá tři mluvnické osoby, kdy mluvčí se vyskytuje

⁸³ DOLEŽEL, Lubomír. O stylu moderní české prózy: Výstavba textu. 1. vydání Praha, 1960, s. 30–31.

⁸⁴ Tamtéž, s. 31.

v 1. osobě, posluchač ve 2. osobě a objekt promluvy, což je osoba nebo věc, o které se hovoří, se vyskytuje v osobě 3.

Pro pásmo vypravěče je naopak typická podoba monologu, postava díla, která v promluvě postavy vystupuje jako mluvčí nebo naopak jako posluchač, je v pásmu vypravěče znázorněna jako objekt a vystupuje ve 3. osobě. Pásmo vypravěče tedy pracuje pouze s jednou osobou.

V pásmu postav je postava díla ten, kdo mluví, ale v pásmu vypravěče tato postava vystupuje jako ten, o kom se mluví.

2) Distinktivní znaky apelu a exprese

Jak již bylo zmíněno výše, pro pásmo postavy je příznačná forma dialogu, a proto se u něj projevují všechny typy jazykových funkcí včetně apelové a expresivní. Obě tyto funkce vycházejí z role mluvčího. Pásmo vypravěče však neprojevuje žádný vztah k mluvčímu či posluchači, a proto se u něj tyto funkce neprojevují. K porušení dochází pouze u různých výjimek.

3) Distinktivní znaky sémantické

Sémantický aspekt souvisí s aktivitou mluvčího, proto se v pásmu vypravěče nevyskytuje nebo je nazýván jako tzv. nulový nebo objektivní sémantický aspekt.

V pásmu postav se setkáváme se sémantickým aspektem subjektivním, který může být vyjádřen následujícími složkami:

- a) věcné hodnocení daného obsahu (kladné či záporné subjektivní hodnocení);
- b) modální hodnocení (zda je obsah skutečný či neskutečný, chtěný či nutný atd.);
- c) subjektivní zdůvodňování (důvody, na které se mluvčí odvolává).

4) Distinktivní znaky slohového zbarvení

Pásmo postav ve většině případů bývá zbarveno hovorově a vnitřně je slohově různorodé, pásmo vypravěče oproti tomu nebývá slohově specifikované a bývá ustálené.

5) Distinktivní znaky slovesného času

Pásmo vypravěče spočívá ve vypravování dějů, které se již odehrály, proto používá vypravovací préteritum (nebo jeho slohovou variantu historický prézens).

Pásmo postav je určováno okamžikem, ve kterém promluva probíhá, proto využívá tři slovesné časy – přezens, préteritum a futurum.

6) Distinktivní znaky ukazovací (deixe)

Pro pásmo postav jsou typické prostředky, které ukazují k mimojazykové situaci (prostředky prostorového a časového ukazování), pásmo vypravěče takové prostředky využívá pouze jako odkazovací prvky na prostorové či časové určení, které vyplývá z kontextu.

7) Distinktivní a delimitační znaky grafické

Pásmo postav bývá vyznačeno uvozovkami, které se v pásmu vypravěče nevyskytují a odlišují tak tyto dvě pásma od sebe, podobnou funkci plní také například dvojtečka, pomlčka nebo segmentace do odstavců.⁸⁵

6.2 Formy podání řeči a myšlení

Na základě ustálených kombinací distinktivních znaků⁸⁶ grafických (např. uvozovky, dvojtečka atd.), formálních (slovesná osoba a čas), výpovědních (apel, exprese, deixe), sémantických (postojová modalita, prostředky subjektivizace) a slohových (spisovné a nespisovné prostředky) Doležel rozlišil několik forem podání řeči a myšlení. Za dva základní typy se považuje řeč přímá a řeč nepřímá. Přímá řeč je reprezentována promluvovým pásmem postavy (např. *Edudant přikývl a pravil: „To je zajímavé.“*⁸⁷). Nepřímá řeč neboli řeč vypravěče náleží do pásma vypravěče, objevuje se převážně ve 3. osobě, v minulém čase a vždy bývá uvozena uvozovací větou (např. *Tchán pravil, že již dávno tušil něco nekalého.*⁸⁸). Zrušením různých distinktivních znaků vznikají další formy. Tendencí moderní prózy je odstraňovat grafické znaky, které od sebe navzájem odlišují pásmo postavy a pásmo vypravěče, důsledkem je vznik tzv. nevlastní neboli neznačené přímé řeči (např. *Na co se všichni dívají, myslela si Petra, jako by snad nikdy neviděli malé dítě.*). V některých případech

⁸⁵ DOLEŽEL, Lubomír. O stylu moderní české prózy: Výstavba textu. 1. vydání Praha, 1960, s. 31–49.

⁸⁶ Tamtéž, s. 57.

⁸⁷ POLÁČEK, Karel. *Edudant a Francimor*. Ilustroval Josef Čapek. 7. vyd. Nakladatelství Franze Kafky, 1994, s. 34.

⁸⁸ POLÁČEK, Karel. *Dům na předměstí*. Nakladatelství Franze Kafky, 1994, s. 17.

dochází ke zrušení formálních distinktivních znaků, tím vzniká tzv. polopřímá řeč, která se vyznačuje pouze jednou mluvnickou osobou, a to 3. osobou. Nerozlišuje tedy mluvčího, posluchače a objekt promluvy, v tom se ztotožňuje s pásmem vypravěče. Slovesné časy většinou využívá tři, jako je tomu i u pásma postavy, ale někdy využívá pouze vypravovací préteritum, stejně jako je tomu u pásma vypravěče (např. *Začala se smát a říkala, ať se klidně dívají, konečně je úplně šťastná.*). Posledním typem, který Doležel uvádí, je tzv. smíšená řeč. Mezi smíšenou řečí a polopřímou řečí neexistuje ostrá hranice. Smíšená řeč vzniká v momentě, kdy dochází k míšení autorské řeči a řeči postav. Jedná se o řeč vypravěče, která je modifikována určitými signály příznačnými pro pásmo postavy.⁸⁹

6.3 Reprodukce prvotních výpovědí

Výpovědi, které byly již v rámci dané komunikace realizovány, mohou být následně reprodukovány⁹⁰ jako uvozené přímé řeči (*Řekl: „Přijď později.“*), uvozené nepřímé řeči (*Řekl, že mám přijít později.*), nevlastní přímé řeči (*Pavel odmítnul, nechci tě už nikdy vidět.*), polopřímé řeči (*Přiběhla k němu a řekla, konečně si přišel, už tě nikdy nepustím.*), anebo pomocí příslovce prý (*Prý mám přijít později.*).

Přímé a nepřímé řeči bývají často reprodukovány pomocí verb dicendi. Ta se následně dělí na dvě skupiny, v závislosti na tom, jakou informaci předávají: a) vlastní verba dicendi, která předávají informaci o obsahu dané výpovědi (např. *řici, promluvit, povídat aj.*), b) ilokuční slovesa⁹¹, která předávají informaci spíše o komunikační funkci dané výpovědi (např. *oznámit, hlásit, přikázat aj.*). Často, při realizaci takových výpovědí, nabývají povahu sloves mluvení i slovesa, která podle slovníku jako verba dicendi charakterizována nebývají (např. *přikývnout*).⁹²

⁸⁹ DOLEŽEL, Lubomír. O stylu moderní české prózy: Výstavba textu. 1. vydání Praha, 1960, s. 63–100.

⁹⁰ Reprodukce je zde brána ve významu metajazykové informace.

⁹¹ Ilokuční slovesa takto fungují pouze pokud jsou použita neperformativně, jelikož u performativních sloves se nejedná o reprodukci, ale o realizaci prvotní výpovědi (např. *Namítl: „Nic o mně nevíte“, Namítám tímto, že o mně nic nevíte.*).

⁹² GREPL, Miroslav. REPRODUKCE PRVOTNÍCH VÝPOVĚDÍ. In: CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny [online]. © Masarykova univerzita, Brno 2012–2020 [cit. 11. 11. 2022]. Dostupné z: https://www.czechency.org/slovník/REPRODUKCE_PRVOTNÍCH_VÝPOVĚDÍ

7 Princip Analýzy

7.1 Volba materiálů

Naše analýza se věnuje funkci a frekvenci verb dicendi a sentiendi ve vybraných prózách Karla Poláčka. Literární díla byla záměrně vybrána od jednoho autora, aby se na základě analýzy lépe pozorovalo, jak se jejich repertoár mění napříč různými žánry. Pro účely analýzy byla vybrána dvě díla: román *Dům na předměstí* (1927) a pohádková kniha *Edudant a Francimor* (1933). Díla byla vybrána na základě jejich příslušnosti k rozlišným literárním žánrům a podobného roku vydání, předpokládáme totiž, že se autorův repertoár v tak krátkém období významně neproměnil a odlišnosti, které v rámci naší analýzy zjistíme, budou vycházet právě z žánrové příslušnosti. Co se rozsahu týče, pracovali jsme s vydáními z edice Spisy Karla Poláčka od nakladatelství Franze Kafky, ve které *Dům na předměstí*⁹³ má délku 248 stran a *Edudant a Francimor*⁹⁴ 152 stran.

7.2 Způsob Analýzy

Ze dvou vybraných próz Karla Poláčka jsme nejprve vypsali všechna verba dicendi neboli slovesa související s řečovou činností a všechna verba sentiendi neboli slovesa související s mentální činností.

U verb dicendi naše analýza vycházela z Šoltysovy klasifikace, kterou použil v monografii *Verba dicendi a metajazyková informace*⁹⁵, pro naši analýzu byl vhodný první krok jeho klasifikace. Verba dicendi jsme podle příkladu konfrontovali se symboly DIC nebo SCRIB, která označují slovesa s nejčistějším významem, např. *mluvit*, *říci* nebo *psát*. Slovesa jsme poté označili znaménky +/- nebo 0 podle vztahu, který vůči čistým slovesům zaujímají. Slovesa se znaménkem (+) přesahují svým významem symboly DIC či SCRIB, jako příklad nám zde může posloužit sloveso *zahučet*, použité ve větě následovně: „*Ten skrček skrčená*,“ *zahučel mračně švagr (...)*.⁹⁶ Slovesa se znaménkem (-) naopak vyjadřují činnost, která plně nedosahuje artikulované řeči, příkladem nám je sloveso *mručet*, použité následovně:

⁹³ POLÁČEK, Karel. *Dům na předměstí*. 7. vyd. Nakladatelství Franze Kafky, 1994.

⁹⁴ POLÁČEK, Karel. *Edudant a Francimor*. Ilustroval Josef Čapek. 7. vyd. Nakladatelství Franze Kafky, 1994.

⁹⁵ ŠOLTYS, Otakar. *Verba dicendi a metajazyková informace*, Praha, 1983.

⁹⁶ POLÁČEK, Karel. *Dům na předměstí*. Nakladatelství Franze Kafky, 1994, s. 148.

*První faktor mručel a něco vyměřoval.*⁹⁷ Slovesa označena jako 0, jsou slovesa, která plně odpovídají symbolům DIC nebo SCRIB, patří sem výše zmíněná slovesa *mluvit*, *říci* a *psát*, ale také např. *pravít* nebo *hovořit*, použito v následujícím příkladě: „*Jen se neboj*“ *pravila manželka energicky*, „*nikdo ti nebude ubližovati*. –“⁹⁸ Některá slovesa byla zařazena do skupiny (+) i do skupiny (-), jelikož dle konkrétního kontextu slovesa někdy označovala řečovou činnost, která plně dosahovala artikulované řeči, a někdy nikoli. Jako příklad nám zde poslouží sloveso *zamručet*: (+) „*No...*“, *zamručel šoféřský kabátec*, „*konečně lípa...*“⁹⁹, (-) *Strážník se podivil, dotkl se čapky a zamručel.*¹⁰⁰

V dalším bodě naší analýzy jsme takto klasifikovaná slovesa zařadili k adekvátnímu typu podle klasifikace Encyklopedického slovníku češtiny¹⁰¹, kde jsou slovesa rozdělena do několika skupin podle vztahu, který zaujímají vůči základnímu slovesu *mluvit*. My jsme vybrali pouze 4 skupiny sloves, které pro nás byly vhodné¹⁰²:

- a) *mluvit* + způsob řečového projevu („*Nyní skutečně*“, *breptal*, „*budu pěstovati miniaturní hyacinty...*“¹⁰³);
- b) *mluvit* + zvuková charakteristika projevu („*Co se stalo? Proč zase křičí?*“¹⁰⁴);
- c) *mluvit* + určení fáze komunikačního aktu („*Trochu se mi rozbolela hlava*“, *odpověděla manželka slabým hlasem.*¹⁰⁵);
- d) *mluvit* + určení komunikační funkce projevu (*I pospíšil si, aby oznámil tuto novinu manželce.*¹⁰⁶).

Následně jsme u každého slovesa zaznamenali kategorii vidu a v rámci zaznamenaného výskytu jsme vytvořili navíc kategorii, která nám podává informaci o tom, zda se sloveso objevuje v pásmu vypravěče (*Panu Syrovému bylo jaksi stydno*

⁹⁷ POLÁČEK, Karel. *Dům na předměstí*. Nakladatelství Franze Kafky, 1994, s. 161.

⁹⁸ Tamtéž, s. 10.

⁹⁹ Tamtéž, s. 233.

¹⁰⁰ Tamtéž, s. 219.

¹⁰¹ HIRSCHOVÁ, Milada. VERBUM DICENDI. In: CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny [online]. © Masarykova univerzita, Brno 2012–2020 [cit. 3. 10. 2022]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/VERBUM DICENDI>

¹⁰² Vynechali jsme skupinu, která definuje prostředek komunikace, a skupinu klasifikující formu komunikace na sociálních sítích, jelikož slovesa tohoto typu nebyla v našich knihách zaznamenána.

¹⁰³ POLÁČEK, Karel. *Dům na předměstí*. Nakladatelství Franze Kafky, 1994, s. 216.

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 165.

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 129.

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 103.

hovořiti o obchodní stránce věci –¹⁰⁷), pásmu postavy („*Řekl mi, “ vypravovala paní Syrová svému muži, „že popel mohu sypat na dvorku. –“*¹⁰⁸) nebo zda uvozuje větu (*Počal: „Ano...tak tedy, jestli se, jak se říká, domluvíme, budu já váš domácí a vy moji nájemníci.*“¹⁰⁹).

U sloves sentiendi byl postup jednodušší, vyexcerpovaná slovesa jsme zařadili k příslušnému typu dle klasifikace Encyklopedického slovníku češtiny:

- a) slovesa smyslových vjemů („*Slyšíš? zašeptal zděšeně.*“¹¹⁰);
- b) slovesa myšlení („*Už abychom byli odtud, “ pomyslí si úředník, „nyní jdou zase někomu na pohřeb...–“*¹¹¹).

Následně jsme u nich stejně jako u verb dicendi určili vid a výskyt doplněný o informaci, zda se dané sloveso nachází v pásmu postavy či vypravěče, anebo jestli uvozuje větu.

Pro slovesa dicendi a sentiendi byly vytvořeny oddělené tabulky, každá analyzovaná kniha má tedy jednu tabulku pro verba dicendi a jednu tabulku pro verba sentiendi. U sloves dicendi byl následně zaznamenán vztah k symbolům DIC/SCRIB, dále typ, vid, výskyt v dané knize a celkový počet výskytů. U sloves sentiendi byl postup obdobný kromě vztahu k symbolům DIC/SCRIB, které se této skupiny sloves netýkají, viz ilustrační tabulky.

Tabulka č. 1: Příklad analýzy verb dicendi

Sloveso	DIC/SCRIB	Typ	Vid	Výskyt	Celkový počet
bavit se	+	d	N	95(př)	1
breptat	+	a	N	216	1
povídat	0	/	N	12(př), 23(př), 26(př)	3
zahučet	-	b	D	133(V), 162	2

Celkem výskytů:

7

¹⁰⁷ POLÁČEK, Karel. Dům na předměstí. Nakladatelství Franze Kafky, 1994, s. 22.

¹⁰⁸ Tamtéž, s. 76.

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 21.

¹¹⁰ Tamtéž, s. 96.

¹¹¹ Tamtéž, s. 13.

V prvním sloupci tabulky jsou zaznačena všechna excerpovaná slovesa v infinitivu, pro přehlednost je sloupec nadepsán jako Sloveso. Ve druhém sloupci, který je nadepsán jako DIC/SCRIB, jsme pomocí symbolů +/- a 0 vyjádřili vztah k čistým slovesům. Ve třetím sloupci Typ jsme určili, o jaký druh slovesa se jedná vzhledem ke vztahu se slovesem *mluvit*. V následujícím sloupci, označeném jako Vid, jsme písmenem D označili všechna slovesa, která jsou dokonavá, a písmenem N všechna nedokonavá. Ve sloupci nadepsaném jako Výskyt jsme uvedli stranu, na které se dané sloveso nachází, a následně jsme pomocí symbolů vyjádřili, zda se nachází v přímé řeči (př), řeči vypravěče (V), anebo v uvozovací větě (pokud u čísla není žádný symbol), pokud je číslice doplněna o symbol (*), roli vypravěče převzala některá z postav. V posledním sloupci nadepsaném jako Celkový počet jsme, jak již nadpis napovídá, uvedli celkový počet výskytů daného slovesa.

Tabulka č. 2: Příklad analýzy verb sentiendi

Sloveso	Typ	Vid	Výskyt	Celkový počet
cítit	a	N	31(př)	1
myslet	b	N	13(př), 19(př), 23, 21(*)	4
slyšet	a	N	8(V), 9(př)	2
umínit	b	D	11(př), 18(V), 33(V)	3
Celkem výskytů:				10

U tabulky č. 2, která je určena pro analýzu verb sentiendi, byl postup velmi podobný, v prvním sloupci tabulky jsou opět zaznačena všechna excerpovaná slovesa v infinitivu, ve druhém sloupci jsme zaznamenali typ daného slovesa a následně jsme zaznamenali stejně jako u verb dicendi vid, výskyt a celkový počet.

Pro větší přehlednost byla všechna excerpovaná slovesa zapsána v infinitivním tvaru a seřazena abecedně, negované varianty byly zapsány ve své základní podobě (např. sloveso *nemluvili* bylo zapsáno jako *mluvit*) a dubletní varianty byly zaznamenány jako jedno sloveso (*myslet/myslit*). Vidové dvojice jsme ponechali, jelikož jsme u nich sledovali případné rozdíly.

7.3 Výzkumné otázky

Při analýze námi excerpovaných sloves jsme předpokládali, že u obou knih bude výsledný počet verb dicendi převyšovat verba sentiendi, jelikož se jedná celkově o početnější a rozmanitější skupinu. U románu *Dům na předměstí* jsme počítali s větším celkovým výskytem sloves, jelikož vybraný žánr má obecně širší slovní zásobu, u pohádkové knihy *Edudant a Francimor* jsme však předpokládali větší výskyt sloves v přímých řečech, jelikož je pro daný literární žánr příznačná četnější forma dialogických výpovědí. V návaznosti na naše předpoklady jsme se při vyhodnocování získaných dat snažili zodpovědět následující otázky:

- 1) Jsou frekventovanější slovesa dicendi, či sentiendi? Která ze sloves dicendi a sentiendi jsou nejfrekventovanější?
- 2) Jaký typ sloves dicendi podle vybrané klasifikace převažuje a jak je tomu u sloves sentiendi?
- 3) Hraje slovesný vid nějakou významnější roli? Liší se od sebe na jeho základě slovesa dicendi a sentiendi?
- 4) Vyskytují se slovesa častěji v uvozovací větě, řeči postavy nebo řeči vypravěče? Hraje při tom vliv, zda se jedná o sloveso dicendi, či sentiendi?
- 5) Je autorův repertoár verb dicendi a sentiendi napříč vybranými žánry významně odlišný?

8 Analýza

8.1 Dům na předměstí

Z románové knihy *Dům na předměstí* jsme vyexcerpovali celkem 269 různých sloves dicendi¹¹² a 57 různých sloves sentiendi. Celkový počet jednotlivých výskytů činí 1588 pro verba dicendi a 616 pro verba sentiendi, z čehož vyplývá, že více jak 72 %, z celkového počtu excerpovaných sloves, je tvořeno právě slovesy mluvení. Potvrdil se tím náš předpoklad, že verba dicendi budou frekventovanější nežli verba sentiendi.

Nejfrekventovanějšími pro skupinu verb dicendi se ukázala být slovesa: *pravít* (220 výskytů), *říci*¹¹³ (160 výskytů) a *odpovědět* (76 výskytů). Pro verba sentiendi se jako nejfrekventovanější ukázala být slovesa: *vědět* (135 výskytů), *vidět* (95 výskytů) a *myslet* (54 výskytů).

Mezi nejpočetnější skupinu sloves dicendi podle vztahu k symbolům DIC/SCRIB s celkovým počtem 929 výskytů (58,50 %) patřila slovesa s označením (+), což jsou slovesa přesahující svým významem symboly DIC/SCRIB, skupina s označením (0), představující čistá slovesa, která zcela odpovídají symbolům DIC/SCRIB, měla 628 výskytů (39,55 %) a skupina s označením (-), reprezentující slovesa plně nedosahující artikulované řeči, se vyskytovala pouze 31krát (1,95 %).

Nejfrekventovanějším typem, definovaným podle Encyklopedického slovníku češtiny, se stal typ d (*mluvit + určení komunikační funkce projevu*) s celkovým počtem 435 výskytů. Mezi jednotlivými typy byl v rámci celkového počtu výskytů výrazný rozdíl, typ b (*mluvit + zvuková charakteristika projevu*) měl 275 výskytů, typ c (*mluvit + určení fáze komunikačního aktu*) 191 výskytů a typ a (*mluvit + způsob řečového projevu*) pouze 59 výskytů.

Pro verba sentiendi byla frekventovanější slovesa, která jsme podle Encyklopedického slovníku češtiny definovali jako typ b (slovesa myšlení) s celkovým počtem 320 výskytů, slovesa typu a (slovesa smyslových vjemů) se objevila s počtem 296 výskytů.

¹¹² Slovesa vyskytující se pod symbolem (+) i (-) byla počítána jako jedno sloveso, taktéž archaické výrazy byly při vyhodnocování získaných dat přiřazeny k jejich nearchaické variantě (slovesa *jářku*, *veceti* byla počítána jako sloveso *říci*).

¹¹³ Počítáno spolu s *jářku* a *veceti*.

V rámci naší analýzy jsme se zaměřili také na slovesný vid, z výsledků excerpce jsme zjistili, že pro obě skupiny sloves, tedy jak pro verba dicendi, tak i pro verba sentiendi, převažuje slovesný vid nedokonavý.

U verb dicendi rozdíl není tak výrazný, z celkového počtu 1588 výskytů bylo celkem 894 výskytů u nedokonavých sloves (56,30 %), z toho se 495 objevovalo v uvozovací větě, 197 v přímé řeči a 106 v řeči vypravěče, zbylých 96 výskytů bylo s označením (*)¹¹⁴. Pro dokonavá slovesa jsme vyexcerpovali celkem 694 výskytů (43,70 %), z toho 398 v uvozovací větě, 165 v přímé řeči a 87 v řeči vypravěče, zbylých 44 výskytů bylo opět s označením (*).

Jednotlivé vidové dvojice se významně lišily v počtu celkových výskytů, např. *řici* (155 výskytů) a *říkat* (56 výskytů), *povědět* (16 výskytů) a *povídat* (65 výskytů).

Verba sentiendi se z hlediska vidu lišila o něco více, vyexcerpovali jsme celkem 616 výskytů, z kterých bylo 490 výskytů nedokonavých sloves (79,55 %), ze kterých se 303 vyskytovalo v přímé řeči, 114 v promluvě vypravěče a pouze 37 v uvozovací větě, zbylých 36 výskytů bylo s označením (*). Dokonavých sloves bylo celkem vyexcerpováno pouze 126 výskytů (20,45 %), ze kterých bylo 59 v řeči vypravěče, 45 v přímé řeči a 19 výskytů se objevilo v uvozovací větě, zbylé 3 výskyty byly opět s označením (*). Z čehož vyplývá, že nedokonavá podoba sloves je pro verba sentiendi v rámci knihy *Dům na předměstí* příznačnější.

Vidové dvojice se opět lišily v počtu jednotlivých výskytů, např. *poslechnout* (3 výskyty) a *poslouchat* (16 výskytů), *pomyslet* (22 výskytů) a *pomyšlet* (1 výskyt).

Největší odlišnost mezi verby dicendi a sentiendi se projevila při specifikování, zda se slovesa nacházejí v uvozovací větě nebo řeči postavy či vypravěče. Nejvíce verb dicendi se nacházelo v uvozovacích větách s celkovým počtem 893 výskytů (56,23 %), v přímých řečech postav se nacházelo 362 výskytů (22,80 %) a v řeči vypravěče 193 výskytů (12,15 %), zbylých cca 9 % tvořila slovesa označena symbolem (*), kdy roli vypravěče převzala některá z postav („– *Vidí, že se na ni dívám, klade rychle kel na stůl a brumlá: ‘A já hloupá, já myslela, že je to vanilkový rohlíček!’*“¹¹⁵). Jako nejfrekventovanější se v uvozovacích větách projevilo sloveso

¹¹⁴ (*) symbolizuje, že roli vypravěče převzala některá z postav.

¹¹⁵ POLÁČEK, Karel. *Dům na předměstí*. 7. vyd. Nakladatelství Franze Kafky, 1994, s 39.

pravit, které se z celkového počtu 220 výskytů objevilo v uvozovací větě 189krát, sloveso *řici* bylo naopak nejvíce frekventované v přímých řečech, kdy se z celkového počtu 155 výskytů objevilo v přímé řeči 81krát.

Zajímavé bylo také zaměřit se na slovesa, která se nacházela pouze v jednom typu výpovědi, například sloveso *zvolat* s celkovým počtem 38 výskytů se nacházelo pouze v uvozovacích větách („*Podmínky?*“ *zvolal strážník s mírným úsměvem*, –¹¹⁶), naopak sloveso *povědět* s celkovým počtem 16 výskytů se nacházelo pouze v přímých řečech („*Zeptej se někoho známého a pak mi povíš... Tak, tak...*“¹¹⁷).

U sloves *sentiendi* byly výsledky jiné, jelikož nejvíce sloves se nacházelo v přímých řečech postav celkem 348 výskytů (56,49 %), v řeči vypravěče se nacházelo 173 výskytů (28,08 %) a v uvozovací větě 56 výskytů (9,09 %), zbylých cca 6 % opět tvořila slovesa se symbolem (*). Nejfrekventovanějšími slovesy, která se objevila v přímých řečech, se stala slovesa: *vědět* (118 z 135 výskytů) a *vidět* (71 výskytů z 95).

Výskyt sloves, která by se nacházela pouze v jednom typu výpovědi, byl minimální, a proto zde nejsou uvedena.

Ze získaných výsledků jsme schopni vyvodit, že v románové knize *Dům na předměstí* je pro verba *dicendi* příznačný výskyt v uvozovacích větách, kdežto pro verba *sentiendi* je naopak příznačný výskyt v přímých řečech. Získaná data jsou zaznamenána v následujících tabulkách.

Tabulka č. 3: Analýza verb *dicendi* v románu *Dům na předměstí*

Sloveso	DIC/SCRIB	Typ	Vid	Výskyt	Celkový počet
bavit se	+	d	N	95(př)	1
blábolit	+	a	N	148	1
blahořečit	+	d	N	222(př)	1
breptat	+	a	N	216	1
bručet	+	b	N	31, 54, 67, 73, 74, 75, 88, 106	8
bručet	-	b	N	90(V)	1
brumlat	+	a	N	39(*)	1
citovat	+	d	N	97(př), 97(př), 99(V), 101(př), 220(př)	5
dáti se (do hovoru)	+	c	D	15(V)	1
dávat (odpověď)	+	d	D	172	1
dít	0	/	N	131(př), 140, 170, 201	4

¹¹⁶ POLÁČEK, Karel. *Dům na předměstí*. 7. vyd. Nakladatelství Franze Kafky, 1994, s. 22.

¹¹⁷ Tamtéž, s. 127.

divit se	+	d	N	31, 59, 75, 99, 100, 209	6
dodat	+	c	D	10, 27, 107, 109, 120, 127, 134(V), 138, 144, 150, 184, 215, 216	13
domlouvat	+	d	N	12, 84, 122, 123, 175, 214(V)	6
domluvit	+	c	D	64(*), 102(př)	2
domluvit se	+	d	D	21(př)	1
donášet (na někoho)	+	d	N	195(př)	1
doporučovat	+	d	N	218(V)	1
dopovědět	+	c	D	18(př), 128(V)	2
dovolat se	+	b	D	10(př), 156(př)	2
formulovat	+	d	N	131	1
hádat se	+	d	N	53(V), 79(př), 79(př), 183(př), 220(V)	5
hájit se	+	d	N	76, 113, 138, 165	4
hartusit	+	d	N	109, 151	2
hlásit	+	d	N	147(př), 150(př), 168(V)	3
hlomozit	+	d	N	180(V)	1
horlit	+	d	N	70, 97, 194	3
hovořit	0	/	N	22(V), 62(V), 62(V), 63, 86, 88(př), 88(př), 121(V), 128(V), 141(př), 161(V), 207(V), 231(V)	13
hučet	-	b	N	131(V), 166	2
huhlat	-	a	N	26(V)	1
huhlat	+	a	N	28, 140	2
hulákat	+	b	N	115, 129(*), 136(př), 159(př)	4
hýkat	+	a	N	159	1
chlácholit	+	d	N	97, 212	2
jářku	0	/	N	39(*), 91(*), 205(*)	3
jektat	+	a	N	96	1
jmenovat	+	d	N	213(př)	1
kárat	+	d	N	62(V)	1
kázat	+	d	N	176(př), 178(V), 180(V)	3
kdákat	+	a	N	225	1
konejšit	+	d	N	136	1
křičet	+	b	N	75(př), 75(př), 91(*), 136(př), 161, 161, 165(př), 183(př), 184(př)	9
křiknout	+	b	D	75(*)	1
kvičet	+	b	N	181	1
kvílet	+	b	N	166, 171, 182	3
kvílet	-	b	N	96, 181	2
líčit	+	d	N	9(V)	1
lichotit	+	d	N	59, 221	2

mínit	0	/	N	28, 30, 41, 50, 65, 107, 114(V), 115(V*), 138, 138(př), 138(př), 138(př), 141, 185, 223(V), 230, 232, 233(př)	18
mluvit	0	/	N	12(př), 21(V), 21(V), 28, 29(př), 42(př), 60(př), 65(př), 67(př), 70(př), 76(př), 83(př), 88(př), 95(př), 99(V), 102(př), 108(př), 109(př), 109(př), 111(př), 112(*), 113(př), 115(př), 115(V*), 121(př), 126(V), 126(V), 130(*), 130(*), 135(př), 138(př), 142(př), 148(př), 159(př), 175(př), 176(př), 176(př), 183(př), 184(př), 190(př), 191(př), 191(př), 194(př), 199(př), 206(*), 208(V), 220(*), 220(V), 231(př), 232, 234(př)	51
mručet	+	a	N	105, 130, 137(V), 148, 160, 178, 212	7
mručet	-	a	N	161(V)	1
mudrovat	+	d	N	99(*)	1
mumlat	+	a	N	11(V), 45, 87, 88, 214	5
nadávat	+	d	N	117(př), 183(př), 183(př)	3
naléhat	+	d	N	94, 116, 139, 163, 199, 220	6
namítat	+	d	N	9, 10(př), 60, 101, 133, 223, 228	7
namítnout	+	d	D	165	1
napomenout	+	d	D	69, 88, 96, 98, 207(*), 215, 227	7
napomínat	+	d	N	12(V), 190(*)	2
naříkat	+	d	N	11(V), 156	2
naříkat	-	d	N	11(V)	1
navazovat	+	c	N	113	1
nazvat	+	d	D	130(př), 173(př)	2
nazývat	-	d	N	9(V*), 14(př), 92(*)	3
odbyt	+	c	D	22, 55, 166, 207(*)	4
odmlouvat	+	d	N	35	1
odporovat	+	d	N	41, 52(V), 108, 123, 209	5
odpovědět	+	c	D	8, 9, 10, 15, 16, 18, 19, 25, 28, 29, 35, 38, 50, 53, 53, 58, 59, 60, 65, 67, 67, 70, 74, 74, 76(*), 76, 78, 85, 90, 94(př), 95, 96(V),	76

				98, 98(př), 98, 100, 107, 112, 114, 114, 115, 115, 116, 117, 121, 122, 122, 129, 129(V), 135(př), 135(př), 138, 141, 141, 152(V), 153(V), 160(V), 162, 170, 173, 179, 186(V), 186, 188, 194, 194, 201, 203, 206, 212, 221, 221, 232, 232, 233, 235	
odpovídat	+	c	N	29(V), 52(V), 77(V), 199(V)	4
odpřisáhnout	+	d	D	208(př)	1
odříkávat	+	d	N	29	1
odvětit	+	c	D	58, 115(V*), 135, 179, 187, 220, 226(V), 227, 230, 233, 234	11
ohlašovat	+	d	N	49(V)	1
okřiknout	+	b	D	152	1
omlouvat se	+	d	N	67, 214, 215, 222	4
omluvit se	+	d	D	107(V)	1
opáčit	+	c	D	148	1
opakovat	+	d	N	25, 25, 146(V), 151, 172, 212, 219	7
oslovit	+	d	D	135	1
osopit se	+	d	D	175, 182, 197	3
otázat se	+	d	D	112, 141, 181, 215(př)	4
oznámit	+	d	D	17(V), 56(př), 72(př), 73(př), 75(př), 100(př), 103(V), 111(př), 113(V), 122(V), 129(př), 140(př), 185(př), 205(V), 206(*), 207(př), 223(V)	17
oznamovat	+	d	N	29(V), 48, 155(V), 155(V), 180(V)	5
ozvat se	+	d	D	97(V), 97, 139, 158, 159, 165, 188, 196, 211, 214	10
ozývat se	+	d	N	14, 128(V), 151(V), 180(V), 184(př)	5
pípnout	+	b	D	20(V), 166	2
počít	+	c	D	15, 21, 77, 100, 107(V), 115(V), 133, 147, 147, 182, 182, 187, 190, 199(V), 206, 208, 221	17
podepsat	+	d	D	178(V)	1
podivít se	+	d	D	60, 90, 191, 221, 235	5
podotknout	+	d	D	24, 81, 114(V), 136(př)	4
pohovořit si	+	d	D	10(př), 163(př)	2

pochválit	+	d	D	190	1
pochvalovat	+	d	N	60, 109	2
pokárat	+	d	D	194	1
pokračovat	+	c	N	21, 31, 31, 35, 39, 41, 51, 55, 59, 66, 78, 80, 81, 98, 99, 100, 102, 108, 112, 120, 130, 133, 147, 162, 180, 186, 189, 201, 202, 206, 208, 213	32
pokřikovat	+	b	N	12, 171	2
položít (otázku)	+	d	D	219	1
pomlouvat	+	d	N	154(př), 155(př), 185(př)	3
popovídat si	+	d	D	83(př)	1
poptat se	+	d	D	15(př), 178(př)	2
poptávat	+	d	N	70(V)	1
poradit se	+	d	D	58(př), 58(př)	2
poroučet	+	d	N	33(V), 174(př)	2
poručit	+	d	D	147	1
postěžovat	+	d	D	14(V)	1
pošklebovat se	+	d	N	101, 152	2
poučit	+	d	D	23(př), 113, 142	3
poučovat	+	d	N	81, 91(*)	2
povědět	0	/	D	117(př), 127(př), 141(př), 154(př), 158(př), 163(př), 172(př), 174(př), 175(př), 175(př), 176(př), 179(př), 183(př), 225(př), 225(př), 236(př)	16
povídat	0	/	N	12(př), 23(př), 26(př), 27(př), 35, 39(*), 53(př), 66(př), 67(př), 67(př), 67(př), 72(*), 72(*), 75(*), 76(př), 76(př), 77(př), 81(*), 82(*), 82(*), 82(*), 82(*), 88(*), 91(*), 91(*), 91(*), 92(*), 95(př), 99(*), 100(*), 107(*), 108(V), 109(př), 109(př), 109(*), 110, 111(př), 112(*), 113(př), 113(př), 120(př), 121(př), 122(*), 123(př), 130(př), 130(př), 138(př), 141(př), 142(*), 151(př), 153(*), 153(*), 154(př), 156(*), 158(*), 163(*), 176(př), 176(př), 183(*), 183(*), 188(*), 191(př), 194(*), 194(*), 230	65

povzdechnout	+	b	D	9, 12, 79, 83, 221, 226	6
povzdechnout	-	b	D	9(V), 90(V)	2
pozdravit	+	d	D	20(V), 88(př), 90, 125(V), 126(př), 133(V), 226(V)	7
pozdravovat	+	d	N	95(př),	1
poznámenat	+	d	D	22, 56, 171, 178, 179, 190	6
požádat	+	d	D	84(V)	1
pravít	0	/	N	9, 9, 10, 10, 12, 13, 15, 16, 16, 17, 17(V), 17, 18, 19, 20, 21, 23(V*), 23(V*), 23, 24, 24, 24, 25, 26, 27, 27, 28, 29, 30, 30, 30, 31, 31, 35, 35, 40, 41, 45, 50, 54, 54(*), 54(*), 55, 56, 57, 57, 57, 58, 59, 59, 59, 65, 66, 66, 67, 70, 71, 72(V), 75, 76(*), 79, 82(*), 83, 83, 84, 84, 84, 84, 85, 86, 88(*), 88(*), 90, 90(*), 90, 91(*), 91(*), 91, 92(*), 92(*), 92(*), 93, 95, 95, 97, 98, 100(*), 100(*), 100, 101, 101, 102, 102, 105, 105, 107, 107, 109, 110, 111, 111, 112, 113, 113(*), 113, 114(V*), 115(V*), 115, 115, 116, 116, 116, 117, 118, 118(př), 118, 120, 121, 121, 122, 124, 126, 127, 133, 135, 136, 136(*), 136, 136(V), 138, 138, 139, 139, 140, 145, 149, 149, 153, 153, 156, 159, 159, 159, 162, 162, 162, 163, 163, 164, 167, 169, 177, 182, 183, 183, 185, 185, 186, 188, 188(*), 189(*), 189, 189, 191, 191, 191, 191, 192, 192, 194, 194(*), 194, 196, 196, 197, 200, 200, 201, 201, 201(př), 201, 201, 202, 202, 203, 203, 205, 206, 207(*), 207(*), 207, 208, 210, 211(př), 213, 213, 214, 215, 218, 219, 220, 220, 221, 221, 222, 222, 222, 222, 227, 227, 227, 228, 228, 230,	220

				230, 231, 231, 231, 231, 233	
prohlásit	+	c	D	16(V), 113, 127(V), 204(V)	4
prohlašovat	+	c	N	179	1
projevovat	+	c	N	121(V)	1
proklínat	+	d	N	161(V)	1
promlouvat	+	c	N	180, 206(V), 214(V)	3
promluvit	0	/	D	17(V), 52(V), 52(př), 80, 104, 105, 109, 122, 122, 130(př), 133(př), 133(V), 162(V), 185(V), 205(V), 205(př), 222(př)	17
pronášet (slova)	+	d	N	174(př)	1
pronést (slovo)	+	d	D	18(V), 92(*), 98, 114, 115(V*), 117, 120, 179(V), 214(V)	9
protestovat	+	d	N	174	1
provolat	+	b	D	11(V)	1
provolávat	+	b	N	233(V)	1
prozpěvovat	+	b	N	62	1
předepsat	+	c	D	204(V)	1
předpovídat	+	c	N	233(př)	1
představovat	+	c	N	20	1
přerušit	+	c	D	9, 31, 92, 99, 101, 133(V), 170, 208	8
připomenout	+	d	D	24	1
přisvědčit	+	d	D	17, 21, 58, 79, 89, 108, 124, 210, 221	9
přivolat	+	b	D	138(V)	1
přivolávat	+	b	N	138(př)	1
přivolit	+	d	D	102	1
psát	0	/	N	24(př), 42(př), 179(př), 180, 181(př), 197(V)	6
ptát se	+	d	N	21(př), 31(př), 41(př), 65, 72(př), 81(*), 133(př), 148(*), 152, 153(př), 153(*), 153, 162(př), 166(př), 167(*), 173, 176(př)	17
reptat	+	a	N	65, 85, 87, 97, 149(V), 158, 206(př), 220	8
rozčítit se	+	d	D	65, 196	2
rozhodnout	+	d	D	29, 36, 84, 201, 217	5
rozhorlit se	+	d	D	139	1
rozhořčit se	+	d	N	99(V), 158, 197	3
rozhovořit se	+	c	D	221(V)	1
rozkazovat	+	d	N	27(př)	1

rozkládat	+	d	N	99(*)	1
rozlítit	+	d	D	106, 185	2
rozloučit se	+	c	D	35(V)	1
rozmlouvat	+	d	N	77(př), 134(př), 183(př), 183(př), 183(př), 183(př), 202(V), 222(V), 223(V), 231(př), 233(V)	11
rozohnit se	+	d	D	30, 100	2
rozprávět	+	d	N	25(V), 76(př)	2
rozumovat	+	d	N	144	1
řečnit	+	d	N	91, 147	2
řici	0	/	D	7(př), 16(př), 18(př), 21(př), 21(*), 21(př), 24, 25, 25(př), 26(*), 27, 30(př), 34, 35(V), 39(př), 40(*), 46, 48(V), 55, 55(*), 55(př), 57(př), 57(př), 58(V), 58(př), 61(*), 65, 65, 65(*), 66(*), 66(př), 67(př), 67(př), 70, 72, 72(*), 75(př), 76(*), 76(*), 76(př), 76(př), 77(*), 77(př), 77(př), 77(př), 77(V), 79, 80(př), 82(*), 83(př), 83(V), 84, 86(př), 90(*), 95(př), 97(*), 98(př), 100(*), 100(př), 101(př), 102, 102(př), 102(př), 103(př), 106(př), 107, 112(př), 112(př), 113(př), 115, 116(př), 116(V), 117, 118(př), 118(př), 121(př), 122(V), 122(př), 126(V), 128(V), 130(*), 132(př), 133(př), 133(V), 133, 134(*), 135(př), 136(př), 136(*), 136, 137, 138, 138, 141(př), 141(př), 141(př), 142, 147, 147, 147(př), 147(*), 147(*), 147(př), 148(*), 149(př), 151, 152(př), 153(př), 157(př), 159(př), 160(př), 160, 166(př), 166(př), 167(*), 171(*), 171(př), 172(př), 173(př), 175(př), 176(př), 176(př), 176(př), 179(př), 179(př), 179, 179(V),	155

				182(př), 182(*), 184(př), 184(př), 184(př), 184(př), 184(př), 184(př), 184(*), 189(př), 190, 190(*), 194(př), 199(př), 199(př), 199(př), 199(př), 212(př), 212(V), 215, 216, 218, 223(*), 223(*), 224(V), 229(*), 232(př), 233	
říčet	-	b	N	200(V)	1
říkat	0	/	N	12(př), 21(př), 25, 27(př), 27(př), 30(př), 31(př), 35(*), 44, 44, 45, 45(V), 47, 50(př), 54(*), 54(př), 56(př), 60(*), 61, 61, 63(*), 64(*), 65(př), 75(př), 75(př), 76(př), 76(př), 76(př), 86(př), 87(př), 88(př), 89(*), 90(*), 91(*), 94(př), 106(př), 113(př), 116(př), 120, 133(př), 135(př), 141(př), 148(př), 156, 158(př), 165(př), 166(př), 173(př), 180(př), 184(*), 190(*), 212(př), 215(př), 220(př), 227(př), 230	56
říkávat	0	/	N	6, 143(V)	2
řvát	+	b	N	69, 115, 116(př), 123, 129(*)	5
sepsat	+	d	D	185(V), 228(př)	2
sípat	+	b	N	69, 123, 134	3
skučet	+	b	N	97	1
skuhrat	+	b	N	11	1
slabikovat	+	a	N	44	1
smlouvat	+	d	N	102	1
souhlasit	+	d	N	9(př), 149(V)	2
soukat (slova)	+	d	N	145(V)	1
spustit	+	c	D	46, 81(*)	2
sténat	+	b	N	66, 156	2
sténat	-	b	N	126(V)	1
stěžovat si	+	d	N	107(V)	1
stýskat si	+	d	N	27, 28, 31, 47, 144	5
syčet	+	b	N	69	1
šelestit	+	b	N	29	1
šeptat	+	b	N	28, 40, 78, 96, 96, 97	6
ševelit	-	b	N	126(V)	1
šířit (slovem)	+	d	N	12(př)	1
škemrat	+	d	N	56(př)	1

štkát	+	b	N	166	1
štkát	-	b	N	199(V)	1
tázat se	+	d	N	15, 16, 20(V), 25, 34, 35, 54(*), 60, 67, 70(V), 71, 72, 74, 77, 85, 90, 90(př), 92(*), 96, 98, 98, 114, 115, 116(V), 121, 121, 135, 155, 160, 170, 173, 175(př), 175(př), 183, 184, 199, 211, 213, 217, 225, 226	41
tlachat	+	d	N	227(V)	1
tvrdit	+	d	N	19(př), 23(V), 108, 117(př), 225	5
uctívat	+	d	N	114(V)	1
ujmout se (slova)	+	d	D	23	1
umlouvat	+	d	N	96(př), 129(př)	2
úpět	+	b	N	176	1
upozornit	+	d	D	227	1
urážet	+	d	N	27(př)	1
varovat	+	d	N	205	1
veceti	0	d	N	153, 230	2
velet	+	d	N	10(př), 36(V), 190(*), 209, 212(V)	5
vést (řeči)	+	d	N	145(V)	1
vmístit se	+	c	D	67, 175	2
volat	+	b	N	12(V), 12, 27, 28, 44, 45, 45, 47, 67, 89, 94(*), 97(př), 106, 123, 126, 161(V), 161(V), 161(V), 181, 181, 200, 203, 211(př), 212(př), 212, 227(př)	26
vrčet	+	b	N	15, 26, 98	3
vřeštět	+	b	N	172	1
vyčítat	+	d	N	52, 115(V), 166	3
vyhrknout	+	d	D	34	1
vychloubat se	+	d	N	147	1
vychrlit	+	d	D	159(V)	1
vyjádřit	+	d	D	92(*), 100(př), 141(př), 141(př), 176(př)	5
vyjadřovat se	+	d	N	111(př)	1
vykládat	+	d	N	23(V), 23(př), 39, 89, 134(př)	5
vykřiknout	+	b	D	125	1
vynadat	+	d	D	71(př), 71(př), 157(př)	3
vypovědět	+	d	D	49(V), 70(př), 153, 166(př)	4

vypovídat	+	d	N	180(V)	1
vypravit	+	d	D	200	1
vypravovat	+	d	N	39(př), 54(V), 54(V), 76, 112, 117(V), 189(*), 199(V), 223(V)	9
vyptat se	+	d	D	125(V), 211(V), 220(V)	3
vyptávat se	+	d	D	129	1
vyřídit	+	d	D	93(př), 234(př), 234(př)	3
vyřknout	+	d	D	92(*), 190(př)	2
vyslovit	+	d	D	19(př), 189(V), 205(V)	3
vysvětlit	+	d	D	75(př), 189(př), 190(př)	3
výt	+	b	N	28	1
vyvolávat	+	b	N	97(př), 98(př), 100(př)	3
vyzvat	+	d	D	107(V)	1
vyzvídat	+	d	N	121	1
vyzývat	+	d	N	11(V), 205(př)	2
vzdychat	-	b	N	15(V), 65, 127, 185, 211	5
vzdychat	+	b	N	26, 70, 72, 126, 146, 146, 153, 156, 186	9
vzdychnout	+	b	D	32, 107, 178, 189	4
vzdychnout	-	b	D	160	1
vzkázat	+	d	D	23(př)	1
vzkřiknout	+	b	D	85	1
vzlykat	+	b	N	152, 214	2
vzplanout	+	d	D	136, 139	2
zablahořečit	+	d	D	121, 165	2
zabreptat	+	a	D	173, 184, 213	3
zadrmlit	+	a	D	146(př)	1
zaharašit	+	a	D	233	1
zahlaholit	+	d	D	203	1
zahorekovat	+	d	D	167	1
zahovořit	+	d	D	166	1
zahřmít	+	b	D	122, 133, 151, 153, 165, 174, 175, 182, 185, 197	10
zahučet	-	b	D	133(V), 162	2
zahučet	+	b	D	148, 219	2
zahuhňat	+	a	D	50	1
zachechtat se	+	d	D	209	1
zachrčet	-	b	D	133(V)	1
zachroptět	+	a	D	232	1
zajásat	+	d	D	71, 189	2
zaječet	+	b	D	172	1
zakázat	+	d	D	69(př)	1
zakřičet	+	b	D	170, 195	2
zakvičet	+	b	D	159, 173, 214	3
zakvílet	-	b	D	129	1
zakvílet	+	a	D	138, 142	2
zaláteřit	+	d	D	215	1

zamručet	-	b	D	219(V)	1
zamručet	+	a	D	134(V), 233	2
zamumlat	+	a	D	115(V*), 167, 174, 183, 203, 207	6
zapírat	+	d	N	122, 122	2
zapištět	+	b	D	22, 175	2
zapsat	+	d	D	159(př)	1
zaržát	+	a	D	182	1
zařečnit	+	c	D	228	1
zařvat	+	b	D	71, 126, 151, 153, 159, 165, 170, 173, 225	9
zasípět	+	a	D	78, 96, 109, 213	4
zaskřehotat	+	a	D	36, 174, 174	3
zaskřípět	+	a	D	108, 175	2
zaskuhrat	+	a	D	192	1
zasténat	+	b	D	172, 202	2
zasyčet	-	b	D	87, 154	2
zasyčet	+	b	D	123, 138	2
zašeptat	+	b	D	78, 81, 90, 96, 141, 151, 159, 166, 196, 200, 201, 205, 206	13
zašveholit	+	b	D	109	1
zaúpět	+	b	D	17, 66, 135, 159, 175, 182, 185	7
zaúpět	-	b	D	57	1
zaútočit (slovně)	+	d	D	226	1
zavelet	+	d	D	174	1
zavolat	+	b	D	20, 45(V), 52, 75(př), 78, 109(V), 113, 116, 120(V), 120(př), 127, 157(př), 158(V), 166, 176(př), 178(V), 179, 179(V), 183, 188(*), 192, 202(př), 202(V), 216(V), 227	25
zavrčet	+	b	D	109, 195, 212	3
zavzdychat	+	b	D	118, 192	2
zazlořečit	+	d	D	140(V)	1
zazpívat	+	b	D	79, 89(V), 171(př), 203	4
zeptat se	+	d	D	82(*)	1
zmínit	+	d	D	114(V)	1
zpívat	+	b	N	43, 66, 171, 202, 203(V), 203(př), 203	7
zvolat	+	b	D	20, 22, 24, 25, 27, 35, 52, 60, 61, 66, 69, 70, 72, 74, 90, 94, 95, 98, 127, 127, 139, 141, 147, 149, 154, 161, 170, 171, 175, 181, 181, 182, 203, 215, 215, 231, 232, 235	38

žádat	+	d	N	9(V*), 100(*), 219(V)	3
žehrat	+	d	N	8(V), 37(V), 41, 146	4

Celkem výskytů:

1588

Tabulka č. 4: Analýza verb sentiendi v románu Dům na předměstí

Sloveso	Typ	Vid	Výskyt	Celkový počet
cítit	a	N	31(př), 45(V), 71(V), 99(V), 106(V), 130(V), 131(V), 210(V), 218(V), 224(V)	10
dívat se	a	N	22(př), 34(V), 36(V), 39(př), 45(V), 56(př), 68(V), 70(př), 82(*), 82(*), 89(V), 89(*), 95(př), 96(V), 98(př), 101(př), 109(př), 125(V), 125(V), 143(V), 148(př), 182(*), 184(př), 194(př), 213(V), 227(př)	26
domnívat se	b	N	48(př), 59(př), 78(př), 85(V), 101(př), 116(př), 130(*), 146(př), 149(př), 156(př), 159(př), 187(*), 206(V), 211(př), 224(V), 226(př)	16
dumat	b	N	10, 48, 66, 103, 105, 146, 202, 206, 224	9
filosofovat	b	N	230	1
hledět	a	N	78(př)	1
koukat	a	N	39(*), 122(př)	2
mínit	b	N	58(př)	1
myslet	b	N	13(př), 19(př), 23, 21(*), 22(př), 22(př), 23, 25(př), 39(*), 39(*), 40(V), 56(*), 58(př), 59(př), 59(př), 68(př), 72(př), 72(př), 75(př), 82(*), 82(*), 94(př), 94(př), 98(př), 99(př), 99(*), 101(př), 117(př), 120(př), 120(př), 123(př), 127(př), 133(*), 135(př), 138(př), 138(př), 144(V), 146(př), 146(V), 146(př), 152(př), 152(př), 153(př), 159(př), 174(př), 179(V), 180(př), 190(př), 190(př), 191(př), 209, 220(*), 224(V), 231(př)	54
naslouchat	a	N	18(př), 49(V), 50(V), 111(př), 117(V), 121(V), 152(V), 156(V)	8

odtušit	b	D	111	1
pocítit	a	D	9(V), 13(V), 17(V), 50(V), 114(V), 132(V), 174(V), 192(V), 200(V), 211(V)	10
pocítovat	a	N	114(V), 132(V)	2
podívat	a	D	27(př), 29(př), 34(př), 39(*), 39(př), 44(př), 44(př), 59(V), 60(př), 69(př), 70(V), 70(př), 77(V), 78(př), 83(V), 97(př), 101(př), 103(př), 123(př), 126(V), 162(př), 163(V), 163(př), 165(př), 165(př), 165(V), 194(př), 200(př), 212(V), 213(V), 233(př), 235(př)	32
pohlédnout	a	D	36(V), 38(V), 49(V), 78(V)	4
pohlížet	a	N	34(V), 40(V)	2
pojati (myšlenku)	b	D	9(V*)	1
pomyslet	b	D	13, 17, 17(př), 23, 25(př), 48, 59(př), 69, 84, 90, 98, 98(př), 108, 126(př), 156(př), 162, 163, 201, 202, 203(V), 211, 218	22
pomýšlet	b	N	51(V)	1
poslechnout	a	D	12(V), 57(př), 90(př)	3
poslouchat	a	N	15(V), 23(V), 37(V), 40(V), 61(V), 67(př), 96(V), 108(V), 116(př), 116(př), 118(př), 121(př), 129(př), 148(př), 186(př), 220(př)	16
povážit	b	D	80(př)	1
pozorovat	a	N	17(př), 26(př), 40(V), 98(V), 193(V), 196(př)	6
prohlížet	a	N	104(V), 143(V)	2
přemítat	b	N	15(V), 69, 94, 134(V), 144(V), 180, 201(V), 212, 228	9
přemýšlet	b	N	14(V), 14(V), 17(V), 23(V), 36(V), 58(V), 77(V), 83(V), 127(V), 132(V), 158(př), 190(př)	12
rozhlížet se	a	N	34(př)	1
rozmyslit se	b	D	66(V)	1
rozmyšlet se	b	N	58(př)	1
shledat	a	D	16(V)	1
slyšet	a	N	8(V), 9(př), 10(V), 27(př), 55(př), 66(V), 77(př), 87(*), 87(př), 96(V), 96(př), 99(*), 115(V*), 116(V), 116(př),	44

			116(př), 117(př), 117(př), 117(př), 129(př), 141(př), 158(př), 158(př), 158(V), 161(V), 161(V), 163(*), 174(př), 176(př), 176(př), 184(př), 184(př), 184(př), 184(př), 184(př), 184(př), 184(př), 184(př), 189(př), 193(V), 209(V), 214(V), 215(V), 232(V)	
spatřit	a	D	14(V), 35(V), 77(V), 81(př), 105(V), 149(V)	6
spekulovat	b	N	36(V)	1
tušit	b	N	17(V), 169(V), 193(V)	3
ucítit	a	D	107(V), 218(V) 225(V)	3
umínit	b	D	11(př), 18(V), 33(V), 77(V), 140(V), 146(V), 149(př), 153(*), 230(V)	9
umiňovat	b	N	33(V), 50(V), 129	3
uslyšet	a	D	11(V), 75(př), 96(V), 158(př), 183(př),	5
uvažovat	b	N	7, 14, 15, 16, 16(V), 25, 30, 39(*), 58, 60(př), 67, 71, 77, 80, 80(V), 131, 134, 138, 187(př), 197, 200, 222(V), 224(V)	23
uvědomit si	b	D	215(př)	1
uvidět	a	D	31(př), 38(př), 50(V), 58(V), 71(př), 123(př), 209(V)	7
uzřít	a	D	89(V)	1
vědět	b	N	11(V), 15(př), 17(př), 21(př), 26(př), 26(př), 28(př), 28(př), 28(př), 29(př), 31(př), 31(př), 32(př), 33(V), 34(př), 35(V), 41(př), 42(př), 54(př), 57(př), 58(př), 59(*), 59(př), 61(př), 65(př), 66(př), 67(př), 72(př), 74(př), 75(př), 77(př), 77(př), 81(př), 81(př), 82(*), 83(př), 84(př), 85(př), 87(př), 87(př), 88(př), 88(př), 92(př), 93(př), 94(př), 97(př), 99(*), 101(př), 102(př), 104(př), 105(př), 105(př), 105(př), 107(př), 116(př), 116(př), 116(př), 116(př), 117(př), 117(př), 117(př), 117(př), 117(př), 117(př), 118(př), 118(př), 121(př), 122(př), 127(př),	135

			127(př), 127(př), 127(V), 127(př), 127(př), 127(př), 130(*), 130(*), 130(*), 134(př), 138(př), 139(př), 140(př), 141(př), 147(př), 147(př), 147(př), 148(př), 152(př), 152(př), 153(př), 158(př), 159(př), 159(př), 160(V), 163(*), 163(př), 166(př), 173(př), 173(př), 175(př), 176(př), 178(V), 179(př), 179(př), 179(př), 180(V), 183(př), 184(př), 184(př), 184(př), 184(př), 184(př), 189(př), 190(př), 190(př), 191(př), 192(př), 196(př), 197(př), 202(př), 206(*), 207(*), 211(př), 212(př), 215(př), 215(př), 220(př), 221(př), 225(př), 225(př), 226(př), 231(př), 232(př), 235(př), 235(př)	
vidět	a	N	6(V), 10(př), 11(př), 11(V), 13(př), 15(V), 19(př), 21(př), 22(př), 27(př), 29(př), 29(př), 36(V), 39(př), 39(př), 40(př), 40(V), 40(V), 44(př), 47(V), 50(př), 50(př), 50(př), 56(př), 61(př), 63(př), 67(př), 70(př), 76(př), 76(př), 77(př), 77(V), 78(V), 81(*), 88(př), 90(př), 92(*), 92(*), 98(př), 98(př), 98(př), 102(př), 104(V), 105(V), 113(př), 117(př), 121(př), 123(př), 128(př), 133(př), 135(př), 138(př), 140(př), 142(př), 144(V), 144(V), 146(V), 148(*), 154(př), 154(př), 155(V), 156(př), 157(př), 159(př), 161(V), 166(př), 176(př), 176(př), 182(př), 185(př), 185(př), 187(př), 190(př), 190(př), 190(př), 196(př), 200(př), 201(př), 205(př), 206(př), 207(*), 208(př), 208(př), 208(př), 214(V), 215(V), 220(př), 220(př), 221(př), 221(V), 223(př),	95

			226(př), 228(př), 229(př), 232(př)	
vymyslit	b	D	78(př), 160(př)	2
vymýšlet	b	N	166(př)	1
vyslechnout	a	D	22(V)	1
vyslýchat	a	N	82(*)	1
vyslyšet	a	D	97(př)	1
zadívat se	a	D	9(V)	1
zadumat se	b	D	18(V), 36(V), 222(V)	3
zamyslit se	b	D	30, 72(V), 107(V), 118, 123(V), 127	6
zamýšlet	b	N	144(V)	1
zaslechnout	a	D	57(V), 112(V)	2
zírat	a	N	81(př)	1
zpozorovat	a	D	125(V), 228(V)	2
žasnout	b	N	17, 83	2

Celkem výskytů:

616

8.2 Edudant a Francimor

Z pohádkové knihy Edudant a Francimor jsme vyexcerpovali 170 různých sloves dicendi¹¹⁸ a 54 různých sloves sentiendi. Celkové množství vyexcerpovaných sloves činí 642 výskytů pro verba dicendi (67,01 %) a 316 výskytů pro verba sentiendi (32,99 %). I zde se nám potvrdil předpoklad, že excerpovaných verb dicendi bude větší množství.

Nejfrekventovanější byla ve skupině verb dicendi slovesa: *pravít* (62 výskytů), *říci*¹¹⁹ (50 výskytů) a *říkat* (26 výskytů). U verb sentiendi byla nejfrekventovanější slovesa: *vidět* (46 výskytů), *vědět* (33 výskytů) a *slyšet* (taktéž 33 výskytů).

U verb dicendi byla nejfrekventovanější skupina sloves, vzhledem ke vztahu se symboly DIC/SCRIB, s označením (+), slovesa přesahující svým významem symboly DIC/SCRIB, s celkovým počtem výskytů 439 (68,38 %), skupina s označením 0, tedy čistá slovesa zcela odpovídající symbolům DIC/SCRIB, měla celkem 185 výskytů (28,82 %) a skupina, která byla označena znaménkem (-), což jsou slovesa plně nedosahující artikulované řeči, se objevila pouze v rámci 18 výskytů (2,80 %).

¹¹⁸ Opět platí, že slovesa, která se nacházela pod symboly (+) i (-) a archaické výrazy, jsme počítali jako jedno sloveso.

¹¹⁹ Počítáno spolu s archaickým *jářku*.

Nejfrekventovanějším typem podle stanovené klasifikace se stal typ d (*mluvit + určení komunikační funkce projevu*) s celkovým počtem výskytů 255, typ b (*mluvit + zvuková charakteristika projevu*) se týkal celkem 119 výskytů, typ c (*mluvit + určení fáze komunikačního aktu*) 70 výskytů a typ a (*mluvit + způsob řečového projevu*) pouze 13 výskytů.

Pro verba sentiendi se nám na základě analýzy jako nejfrekventovanější typ projevil typ a (*slovesa smyslových vjemů*) s celkovým počtem výskytů 234 (74,05 %), typ b (*slovesa myšlení*) se vyskytoval pouze v rámci 82 výskytů (25,95 %).

Na základě výsledků jsme zjistili, že se verba dicendi a sentiendi lišila v rámci slovesného vidu. U verb dicendi lehce převažovala slovesa vidu dokonavého s celkem 341 výskyty (53,12 %), z toho se 167 sloves objevovalo v uvozovacích větách, 118 v řeči vypravěče a 45 v přímé řeči, zbylých 11 výskytů bylo s označením (*). S videm nedokonavým bylo vyexcerpováno celkem 301 výskytů (46,88 %), z toho 175 v uvozovacích větách, 87 v řeči vypravěče a 29 v přímé řeči, zbylých 10 výskytů bylo s označením (*). Při zaměření se na jednotlivé vidové dvojice, jsme zjistili, že se u verb dicendi lišily v počtu celkových výskytů, např. *řici* (45 výskytů) a *říkat* (26 výskytů), *povědět* (3 výskyty) a *povídat* (7 výskytů).

U verb sentiendi byla vidová odlišnost výraznější, z celkového počtu 316 zaznamenaných výskytů bylo celkem 207 výskytů vidu nedokonavého (65,51 %) a 109 výskytů vidu dokonavého (34,49 %). Výrazné odlišnosti se však nenacházely v rámci vidových dvojic např. *pomyslet* (2 výskyty) a *pomyšlet* (3 výskyty), *přihlédnout* (1 výskyt) a *přihlížet* (2 výskyty).

Vidová odlišnost nehrála příliš velkou roli v tom, zda se sloveso nachází v uvozovací větě, v přímé řeči či řeči vypravěče, jelikož u verb dicendi se v uvozovací větě objevila slovesa dokonavá a nedokonavá v poměru 57:53, v řeči vypravěče 40:46 a v přímé řeči 13:20. U verb sentiendi se slovesa dokonavá a nedokonavá objevila v řeči vypravěče v poměru 22:25, v přímé řeči 7:9 a v uvozovací větě 2:4.

Na základě získaných dat můžeme konstatovat, že v pohádkové knize *Edudant a Francimor* nehraje vid pro verba dicendi příliš významnou roli, ale pro skupinu verb sentiendi je příznačnější vid nedokonavý.

Při zaznamenávání, zda se sloveso objevuje v uvozovací větě, řeči postavy či řeči vypravěče, jsme opět narazili na nejvýraznější odlišnost mezi verby dicendi a sentiendi.

Verba dicendi se nejvíce objevovala v uvozovacích větách s celkovým počtem 342 výskytů (53,27 %), v řeči vypravěče se nacházelo celkem 205 výskytů (31,93 %) a v přímé řeči postav celkem 74 výskytů (11,52 %), zbylých 21 výskytů (3,28 %) tvořily případy s označením (*), ve kterých roli vypravěče převzala postava. V uvozovacích větách se nejčastěji objevovalo sloveso *pravit* s celkovým počtem 49 výskytů z 62 („*A já pořád, co to je, “pravila.*¹²⁰). Jednotlivých sloves, která by se objevovala výhradně v uvozovacích větách, bylo celkem 69, nutno ovšem podotknout, že se více než polovina z nich objevila pouze v rámci jednoho výskytu (např. *koktat, napomenout, řvát aj.*).

Verba sentiendi se na rozdíl od verb dicendi nejvíce objevovala v řeči vypravěče s celkovým počtem 231 výskytů (73,10 %), v přímé řeči se objevilo 72 výskytů (22,78 %) a v uvozovací větě pouze 9 výskytů (2,85 %), zbylé 4 výskyty (1,27 %) se opět objevily v rámci sloves označených symbolem (*). Nejfrekventovanějším slovesem v řeči vypravěče se stalo sloveso *slyšet* s celkovým počtem 24 výskytů z 33 (*Slyšel ržání koní a vítězný pokřik loupežníků.*¹²¹). Jednotlivých sloves, která by se nacházela pouze v řeči vypravěče, bylo celkem 33, ale opět je nutno podotknout, že zhruba polovina se nacházela v rámci pouze jednoho výskytu (např. *pocítit, přemítat, vymýšlet aj.*).

Při zhodnocení získaných výsledků můžeme konstatovat, že v rámci pohádkové knihy *Edudant a Francimor* je pro verba dicendi příznačnější výskyt v uvozovacích větách, kdežto pro verba sentiendi v řeči vypravěče. Nepotvrdil se nám zde náš předpoklad, že se v pohádkové knize budou slovesa nejčastěji objevovat v přímé řeči.

Tabulka č. 5: Analýza verb dicendi v pohádkové knize Edudant a Francimor

Sloveso	DIC/ SCRIB	Typ	Vid	Výskyt	Celkový počet
bavit se	+	d	N	37(př)	1
bědovat	+	d	N	108(V)	1

¹²⁰ POLÁČEK, Karel. *Edudant a Francimor*. Ilustroval Josef Čapek. 7. vyd. Nakladatelství Franze Kafky, 1994, s. 10.

¹²¹ Tamtéž, s. 62.

bouřit	-	d	N	108(př)	1
bručet	+	b	N	44, 69	2
bručet	-	b	N	48(V), 121(V)	2
dávat (odpověď)	+	d	N	113(V)	1
dít	0	/	N	31, 32, 37, 57, 61, 102, 114, 126, 129, 131, 135, 141	12
dodat	+	c	N	13, 46, 79, 92, 102, 104, 120	7
domlouvát	+	d	N	77, 111, 125	3
doplnit	+	d	D	132	1
dopsat	+	d	D	16(V)	1
dozpívat	+	c	D	71(V)	1
hádat se	+	d	N	41(V)	1
hájit se	+	d	N	16(V)	1
hlásit	+	d	N	61, 61(př), 62, 139	4
horlit	-	d	N	12	1
hovořit	0	/	N	54(př), 75(V), 102(V)	3
hubovat	+	d	N	110, 111, 111(V)	3
jářku	0	/	D	83(V), 91(V), 94(V), 126, 129(V)	5
kárat	+	d	N	16(V)	1
kázat	+	d	N	19(V), 21(V), 31(př), 31(př), 33(V), 58(V), 58(V*), 62	8
kňourat	-	a	N	119(V)	1
koktat	+	a	N	121	1
křičet	+	b	N	21(V), 24, 36, 43, 53(V), 88, 110(V), 111, 121	9
kvílet	+	b	N	26	1
kvílet	-	b	N	107	1
lát	+	d	N	108, 143	2
lichotit	+	d	N	77	1
lkát	+	d	N	25, 67, 116, 126	4
mínit	+	d	N	26, 29(V), 34(V)	3
mluvit	0	/	N	7(V), 15(V), 31(př), 31(př), 82(V), 82(V), 82(V), 95(př), 102(př), 110(př), 132(V)	11
nabádat	+	d	N	66, 71(V), 85(V)	3
nadávat	+	d	N	21(V), 69(př), 76(V), 77(V)	4
nakázat	+	d	D	104(V)	1
namítnout	+	d	D	42, 79(V)	2
napomenout	+	d	D	76	1
napomínat	+	d	N	15(V)	1
napsat	+	d	D	16(V), 16(V), 50(př), 112(V)	4

nařídít	+	d	D	40(V), 111	2
naříkat	+	d	N	108, 108	2
naříkat	-	d	N	8(V), 40(V), 72(V), 80(př), 111	6
navázat	+	c	D	80, 132	2
objasnit	+	d	D	79, 84	2
odmítnout	+	d	D	69	1
odporovat	+	d	N	26	1
odpovědět	+	c	D	62, 66, 67, 67, 83, 87, 91(V), 91, 91, 111, 123	11
odpovídat	+	c	N	61, 103(V), 116	3
odseknout	+	d	D	76, 88	2
odvětit	+	c	D	10, 28, 31, 36, 37, 42(V*), 60, 66, 66, 78, 80, 88, 91, 93(V*), 99, 102, 115, 117, 118, 119, 120, 123(V), 125, 126, 128, 128, 134	27
odvolat se	+	d	D	102(V)	1
okřiknout	+	b	D	107	1
omlouvat	+	d	N	110	1
opáčet	+	c	D	10	1
opakovat	+	d	N	12(V), 34, 61, 87(V)	4
opisovat	+	d	D	16(V)	1
opravit se	+	d	D	140	1
otázet se	+	d	D	12, 13(V), 21(V), 21(V), 31, 37, 50, 57, 65, 66(V), 78, 83(V*), 99, 102, 102, 102(V), 120, 125(V), 132, 134	20
oznámit	+	d	D	23(V), 36, 130(př), 132(V)	4
oznamovat	+	d	N	14(V), 138(V)	2
ozvat se	+	d	D	28, 36, 36, 49(V), 53(V), 127(V), 127, 128	8
ozývat se	-	d	N	64	1
počít	+	c	D	50, 52, 54, 132	6
podívat se	+	d	D	140	1
podotknout	+	d	D	66	1
pohrozit	+	d	D	41(V*)	1
pochválit	+	d	D	48, 51(V), 135	3
pokračovat	+	c	N	34, 66, 72, 140	4
pokřikovat	+	b	N	14, 21(V), 36(V), 36, 69, 76(V)	6
pomlouvat	+	d	N	51(př)	1
poprosit	+	d	D	83	1
porozprávět	+	d	D	10(př)	1
poručit	+	d	D	21(V), 112(V), 136(V)	3
posmívat se	+	d	N	116	1

povědět	0	/	D	12(př), 14(V), 15(V)	3
povídat	0	/	N	7(V), 24, 52(V), 87(V), 88(př), 91(V), 140(*)	7
povolávat	+	d	N	122(V)	1
povzdychnou t	+	b	D	123	1
poznámenat	+	d	D	138(V), 142	2
požádat	+	d	D	78(V), 78(V), 87(V), 95(př)	4
pravít	0	/	N	10, 11, 13, 13, 15, 15, 18(V), 31, 31(př), 31(V), 31(př), 31, 33, 34, 34(V), 34, 36, 36, 37, 37, 42, 44, 44, 51, 55(V), 56, 60, 60, 61(př), 61, 63, 67, 71, 83, 84(V*), 85, 88, 88(V), 91, 92, 93(V), 95, 99, 99, 99, 103(V), 112, 118, 118, 119(V*), 123, 125, 126, 126, 130, 130, 131, 133, 133, 134, 135, 135(V)	62
prohlásit	+	c	D	8(V), 21(V), 22(V), 85(V), 103(V), 111(V), 130(př)	7
promluvit	0	/	D	7(V), 38, 40, 45(V), 117	5
pronášet	+	d	N	63	1
pronést	+	d	D	23, 46(V)	2
prosit	+	d	N	52, 116	2
provolat	+	b	D	71(V)	1
předepsat	0	/	D	126(př)	1
předpisovat	0	/	N	122(V)	1
představit se	+	d	D	124(V)	1
předvolat	+	d	D	40(V)	1
přemluvit	+	d	D	27(V)	1
přikázat	+	d	D	15(V*)	1
přísahat	+	d	N	129(V*)	1
přisvědčit	+	d	D	99, 142	2
přítakat	+	d	D	36, 38	2
přivolat	+	d	D	80(V), 111(V)	2
přiznat	+	d	D	143(V*)	1
psát	0	/	N	16(V), 44(př), 44(př), 86(V)	4
ptát se	+	d	N	14(V), 49(př), 66(př), 67, 67(př), 67(př), 67(př), 78, 103(V), 119, 139(V)	11
reptat	-	a	N	61(V)	1
reptat	+	a	N	111	1
rozkázat	+	d	D	59(V*)	1

rozkřiknout se	+	b	D	36	1
rozmlouvat	+	d	N	35(V), 37(V), 100(V)	3
rozumovat	+	d	N	80(V)	1
říci	0	/	D	24, 31, 34(V), 34(V), 38, 38, 49, 49(př), 54(V), 67(př), 67(př), 79(V), 83(př), 83(V), 83, 84, 84(př), 87, 91(V*), 92, 93(př), 94(V*), 99, 102(V), 102, 103, 104(V), 111(př), 116(př), 118, 118, 118(př), 118(př), 119, 120, 126, 126, 129(V), 130(př), 132, 132, 133(V), 134(př), 140(př), 142(př)	45
říčet	+	b	N	118	1
říkat	0	/	N	8(V), 8(V), 8(V), 9(V), 9(V), 13(př), 22, 24, 24(V), 40(V), 50(př), 50(př), 50(př), 61(př), 64, 69(př), 75(V), 85(V), 92(V), 92(V), 99(př), 107(*), 126(př), 129, 132(př), 143(V*)	26
řvát	+	b	N	116	1
slibovat	+	d	N	119(V*)	1
souhlasit	+	d	N	26	1
sténat	+	b	N	106, 107, 110, 125	4
stěžovat	+	d	N	36	1
stýskat	+	d	N	26	1
svolat	+	d	D	94(V)	1
svolávat	+	d	N	27(V)	1
škemrat	-	d	N	8(V)	1
škemrat	+	d	N	38	1
tázat se	+	d	N	10(V), 10, 28, 37, 37, 40(V), 66, 82(V), 83, 84(V), 91(V), 123(V), 135, 140, 142	15
tvrdit	+	d	N	16(V), 117	2
úpět	-	b	N	56(př)	1
varovat	+	d	N	23(V)	1
velet	+	d	N	21(V), 28(V), 31(př), 46(V), 63(př), 98(V), 110, 111, 124(V), 135(př), 135(př), 135(př)	12
vmetnout (slova)	+	d	D	55(př)	1

volat	+	b	N	9(V), 10(př), 28(V), 89(V), 119, 128(př), 139, 139	8
vyčítat	+	d	N	107	1
vyjednat	+	d	D	101(V)	1
vyjmenovat	+	d	D	6(V)	1
vykládat	+	d	N	92(V)	1
vykřiknout	+	b	D	29, 92	2
vypovědět	+	d	D	49(př), 110(př), 126(př), 143(př)	4
vyprávět	+	d	N	119(*)	1
vypravovat	+	d	N	79, 80(V), 87	3
vyptat se	+	d	D	78(V)	1
vyptávat se	+	d	N	85(V), 91(V), 124(V)	3
vyřídit	+	d	D	93(př)	1
výskat	+	b	N	116	1
vysvětlit	+	d	D	10(V), 10(př), 92(V), 93, 97(V), 124(V), 125(V)	7
vyvolávat	+	b	D	134(V)	1
vyzvídat	+	d	N	119(*)	1
vzdychat	+	b	N	93, 112(V)	2
vzdychnout	+	b	D	51	1
vzkazovat	+	d	N	13(V*)	1
vzkřiknout	+	b	D	37, 38, 48, 142	4
zabručet	+	b	D	48, 107	2
zabručet	-	b	D	108(V)	1
zabublat	+	a	D	76	1
zadržet (slovy)	+	d	D	115	1
zahřmít	+	b	D	52, 62	2
zahulákat	+	b	D	50	1
zachechtat	+	d	D	54	1
zaklít	+	d	D	29	1
zakvílet	+	b	D	67	1
zamručet	+	a	D	28, 78(V), 108, 118, 130	5
zamumlat	+	a	N	26, 50, 103	3
zaprošit	+	d	D	49	1
zapříst (rozhovor)	+	c	D	113(V)	1
zařvat	-	b	D	121(V)	1
zařvat	+	b	D	49, 55, 61, 62, 66, 67, 77	7
zasténat	+	b	D	107	1
zasyčet	+	b	D	51	1
zašeptat	+	b	D	16, 67	2
zaštkat	+	b	D	142	1
zašveholit	+	b	D	49	1
zaúpět	+	b	D	49, 116	2
zavelet	+	d	D	27, 34, 61	3

zavolat	+	b	D	21(V), 21(V), 45(V), 75, 91(V), 91(V), 104(V), 128, 132(V)	9
zavrčet	+	b	D	34, 49	2
zazpívat	+	b	D	83(př), 127	2
zdravit	+	d	N	82(V)	1
zeptat se	+	d	D	10, 45(V), 79(V), 80, 92(V), 92(V), 113(V), 132	8
znít	+	b	N	71	1
zpívat	+	b	N	24(V), 29, 29(V), 35(V), 46(V), 48(V), 66, 71(V), 72(V), 72(V), 73(V), 75(V), 88(př), 128(V)	14
zuřít	+	d	N	121	1
zvěstovat	+	d	N	33(př), 126	2
zvolat	+	b	D	19, 20, 26, 31, 49, 57, 57, 67, 67, 79, 83, 90, 91, 102, 103, 115, 119(*)	17
žádat	+	d	N	46(V), 84(př), 104(V)	3
žalovat	+	d	N	36(V), 131(V)	2

Celkem výskytů:

642

Tabulka č. 6: Analýza verb sentiendi v pohádkové knize Edudant a Francimor

Sloveso	Typ	Vid	Výskyt	Celkový počet
cítit	a	N	46(V), 102(V)	2
dívat se	a	N	8(V), 8(V), 11(V), 12(V), 16(V), 19(V), 19(V), 27(V), 37(V), 44(V), 48(V), 88(V), 105(V), 113(V), 113(V), 114(V), 124(V)	17
domnívat se	b	N	8(V), 22(V), 35(V), 48(V), 54(př), 102(V), 107(V), 114(V), 136(V)	9
dumat	b	N	24(V)	1
hledět	a	N	56(V), 93(V)	2
koukat	a	N	11(př), 24(V), 57(V), 132(V), 142(př)	5
myslet	b	N	14(př), 15(V), 42(př), 50(př), 51(*), 61(př), 86(V), 86(V), 110, 113(V), 140(př)	11
nahlédnout	a	D	29(V), 126(př)	2
naslouchat	a	N	7(V), 38(V), 46(V)	3
odtušit	b	D	32, 60, 66, 75	4
ohlédnout se	a	D	62(V)	1
pocítit	a	D	77(V)	1

podívat	a	N	15(př), 17(V), 24(př), 26(př), 42(př), 67(př), 88(př), 99(př), 114(V), 117(př), 140(př)	11
pohledět	a	D	97(V)	1
pohlédnout	a	D	102(V), 137(V)	2
pohlížet	a	N	65(V)	1
pomyslit	b	D	16(V), 46	2
pomýšlet	b	N	27(V), 52(V), 130(př)	3
poslechnout	a	D	107(př)	1
poslouchat	a	N	72(V), 80(V), 100(V), 126(př)	4
pozorovat	a	N	12(V), 19(V), 75(V), 85(V), 91(V), 102(V), 113(V), 113(V), 113(V), 115(V)	10
prohlížet	a	N	114(V)	1
proslýchat se	a	N	144(V)	1
přehlédnout	a	D	34(V)	1
přemítat	b	N	87(V)	1
přemýšlet	b	N	105(V), 117(V), 117(V), 117(V)	4
příhlédnout	a	D	104(V)	1
příhlížet	a	N	12(V), 113(V)	2
rozhlédnout se	a	D	87(V), 108(V)	2
rozmyslet	b	D	125(př)	1
rozmýšlet	b	N	83	1
rozházet	b	D	125(V)	1
rozvažovat	b	N	26	1
sledovat	a	N	113(V)	1
slyšet	a	N	13(V), 13(V), 16(V), 17(V), 28(V), 29(V), 31(V), 31(př), 34(př), 42(V), 50(V), 61(př), 62(V), 66(př), 66(V), 71(V), 77(V), 80(V), 84(V), 87(V), 88(V), 89(V), 89(V), 95(př), 95(V), 99(př), 101(V), 103(V), 114(V), 117(V), 119(*), 126(př), 140(př)	33
spatřit	a	D	5(V), 19(V), 20(V), 48(V), 53(V), 62(V), 62(V), 62(V), 63(V), 67(V), 77(V), 78(V), 98(V), 108(V), 114(V), 115(V), 124(V), 132(V), 136(V), 137(V), 138(V), 142(př)	22
umínit	b	D	78(V), 108(V)	2
uposlechnout	a	D	91(V), 98(V), 111(V), 126(V)	4

uslyšet	a	D	24(V), 29(V), 35(V), 55(V), 61(V), 63(V), 67(V), 72(V), 91(V), 102(V), 105(V), 114(V), 115(V), 124(V), 124(V), 133(př), 139(V), 142(V)	18
ustanovit se	b	D	54(*)	1
uvidět	a	D	16(V), 17(V), 24(V), 24(V), 26(V), 28(V), 35(V), 44(př), 46(př), 46(př), 66(V), 87(V), 103(V), 103(V), 115(př), 115(V), 125(V), 136(V)	18
uzít	a	D	48(V), 139(V), 142(V)	3
vědět	b	N	9(V), 9(V), 12(V), 16(V), 35(V), 38(př), 40(V), 50(př), 51(př), 56(V), 64(V), 67(př), 69(V), 73(V), 75(V), 79(př), 82(V), 85(V), 89(V), 95(V), 107(V), 107(*), 111, 117(př), 120(př), 122(V), 124(V), 131(př), 132(př), 140(př), 140(př), 141(př), 141(př)	33
vidět	a	N	8(V), 11(př), 13(V), 16(V), 19(V), 21(V), 24(V), 25(V), 25(př), 28(př), 29(př), 36(př), 43(V), 43(V), 44(př), 46(V), 50(př), 56(V), 62(V), 66(př), 66(př), 66(př), 67(př), 67(př), 67(př), 67(př), 67(př), 67(př), 69(V), 69(V), 77(V), 78(V), 79(př), 87(V), 87(V), 89(př), 103(V), 107(př), 108(V), 116(V), 116(V), 118(př), 136(V), 137(V)	46
vymyslit	b	D	131(př)	1
vymýšlet	b	N	16(V)	1
vyslechnout	a	D	54(V), 56(V), 120(V), 123(V), 125(V)	5
zadívat se	a	D	8(V), 12(V)	2
zahledět	a	D	12(V)	1
zahlédnout	a	D	115(V)	1
zamyslit se	b	D	37(V), 82(V), 118(V)	3
zamýšlet	b	N	97(V), 124(V)	2
zírat	a	N	27(V)	1
zpozorovat	a	D	19(V), 27(V), 36(V), 75(V), 76(V), 90(V), 91(V), 98(V)	8

Celkem výskytů:

316

8.3 Shrnutí a srovnání

Jak již bylo uvedeno v kapitole 7.3, v rámci naší analýzy jsme předpokládali, že celkový počet verb dicendi bude převyšovat počet verb sentiendi. Tento předpoklad se nám zcela potvrdil, jak v románu *Dům na předměstí*, ve kterém verba dicendi tvořila více jak 72 % z celkového počtu všech excerpovaných sloves, tak v pohádkové knize *Edudant a Francimor*, v níž verba dicendi tvořila více jak 67 %. Předpoklad, že skupina verb dicendi bude celkově rozmanitější, se nám také potvrdil v obou případech, jelikož jednotlivých verb dicendi jsme v *Domě na předměstí* našli 269 a v *Edudantovi a Francimorovi* 170, kdežto verb sentiendi v *Domě na předměstí* pouze 57 a v *Edudantovi a Francimorovi* 54.

Pro obě knihy platilo, že nejfrekventovanějším verbem dicendi se stalo sloveso *pravit* s celkovým počtem výskytů 220 v *Domě na předměstí* a 62 v *Edudantovi a Francimorovi*. Pro verba sentiendi se výsledek lišil, jelikož v knize *Dům na předměstí* bylo nejfrekventovanější sloveso *vědět* (135 výskytů), ale v *Edudantovi a Francimorovi* sloveso *vidět* (46 výskytů).

Vzhledem ke vztahu se symboly DIC/SCRIB se výsledky pro obě knihy opět shodovaly, nejpočetnější skupinou se stala slovesa označená znaménkem (+), v *Domě na předměstí* tvořila 58,63 % výskytů a v *Edudantovi a Francimorovi* celkem 68,69 % výskytů. Druhou nejfrekventovanější skupinou byla čistá slovesa s označením 0, která v *Domě na předměstí* tvořila 39,55 % a v *Edudantovi a Francimorovi* 28,82 %. Nejméně početnou skupinou pro obě knihy se stala slovesa s označením (-), která v *Domě na předměstí* tvořila pouze 1,83 % a v *Edudantovi a Francimorovi* pouze 2,49 %.

Na základě typu verb dicendi, který jsme si definovali dle Encyklopedického slovníku češtiny, se nám výsledky v rámci obou knih opět shodovaly, významně frekventovanějšími se stala slovesa spadající pod typ d (435 výskytů (45,31 %) v *Domě na předměstí* a 255 výskytů (55,80 %) v *Edudantovi a Francimorovi*), s výrazně menším počtem výskytů následovala slovesa typu b (275krát (28,65 %) v *Domě na předměstí* a 119krát (26,04 %) v *Edudantovi a Francimorovi*), následně slovesa s typem c (191krát (19,90 %) v *Domě na předměstí* a 70krát (15,32 %) v *Edudantovi a Francimorovi*) a na posledním místě byla slovesa s typem a (59 výskytů (6,15 %) v *Domě na předměstí* a pouze 13 výskytů (2,84 %) v *Edudantovi a Francimorovi*).

Verba sentiendi se na základě typu neshodovala, jelikož v *Domě na předměstí* převažoval typ b (celkem 51,95 % výskytů spadalo pod typ b a 48,05 % výskytů pod typ a), ale v knize *Edudant a Francimor* převažoval výrazně typ a (slovesa spadající pod typ a tvořila celkem 74,05 %, ale slovesa spadající pod typ b pouze 25,95 %).

Z hlediska vidu nenacházíme příliš velké rozdíly při analýze jednotlivých knih, ale při porovnání výsledků navzájem nám vychází, že v próze *Dům na předměstí* byla častější slovesa nedokonavá (56,30 %), kdežto v knize *Edudant a Francimor* byla frekventovanější slovesa dokonavá (53,12 %).

V návaznosti na typ výpovědi, ve které se sloveso nachází, se nám nepotvrdil předpoklad, že pro pohádkovou knihu *Edudant a Francimor* bude příznačný výskyt sloves v přímých řečech, jelikož verba dicendi se v rámci této knihy nejvíce vyskytovala v uvozovacích větách (53,27 %) a verba sentiendi v řeči vypravěče (73,10 %). Pro knihu *Dům na předměstí* se nám ukázal stejný výsledek u verb dicendi, kdy se opět více jak polovina všech výskytů nacházela v uvozovacích větách (konkrétně 56,23 %), ale verba sentiendi se převážně nacházela v přímých řečech (56,49 %). Sloves s označením (*), kdy roli vypravěče převzala některá z postav, se vyskytovalo v obou knihách málo, v *Domě na předměstí* se tento symbol objevil celkem u 140 výskytů (8,82 %) verb dicendi a pouze u 39 výskytů (6,33 %) verb sentiendi, v *Edudantovi a Francimorovi* u 79 výskytů (12,31 %) verb dicendi a pouze u 4 výskytů (1,27 %) verb sentiendi.

Při snaze zodpovědět otázku, zda se autorův repertoár napříč dvěma vybranými žánry významně liší, jsme se zaměřili na počet různých sloves v každé knize. Jak již bylo uvedeno výše, román *Dům na předměstí* obsahuje celkem 269 jednotlivých sloves dicendi a 57 verb sentiendi, pohádková kniha *Edudant a Francimor* obsahuje 170 různých verb dicendi a 54 verb sentiendi. Z toho můžeme na první pohled vyvodit, že románová tvorba má pestřejší repertoár sloves dicendi, ale slovesa sentiendi se vyskytují zhruba ve stejném počtu, roli zde však může také hrát rozsah námi analyzovaných děl, kdy román *Dům na předměstí* má délku 248 stran a pohádková kniha *Edudant a Francimor* 152 stran.

Do jaké míry je námi vybraná románová tvorba pestřejší, jsme si ověřili při porovnání, která slovesa v obou knihách se shodují. Zjistili jsme, že obě knihy

obsahují celkem 111 shodných verb dicendi (což činí 41,26 % ze všech excerpovaných sloves dicendi v knize *Dům na předměstí* a 65,29 % z celkového počtu excerpovaných sloves dicendi v knize *Edudant a Francimor*). Verb sentiendi se shodovalo celkem 39 (což činí 68,42 % ze všech excerpovaných sloves sentiendi v *Domě na předměstí* a 72,22 % z celkového počtu excerpovaných sloves sentiendi v knize *Edudant a Francimor*). Pro větší přehlednost jsme všechna společná verba dicendi a sentiendi vypsali níže.

Společná verba dicendi:

Bavit se, bručet, dávat (odpověď), díť, dodat, domlouvat, hádat se, hájit se, hlásit, horlit, hovořit, jářku, kárat, kázat, křičet, kvílet, lichotit, míňit, mluvit, nadávat, namítnout, napomenout, napomíňat, naříkat, odporovat, odpovědět, odpovídat, odvětit, okřiknout, opáčet, opakovat, otázat se, oznámit, oznamovat, ozvat se, ozývat se, počít, podívat se, podotknout, pochválit, pokračovat, pokřikovat, pomlouvat, poručit, povědět, povídat, povzdechňout, poznamenat, požádat, pravit, prohlásit, promluvit, pronášet, pronést, provolat, předeřsat, přisvědčít, přivolat, psát, ptát se, reptat, rozmlouvat, rozumovat, říci, říčet, říkat, řvát, souhlasit, sténat, stěžovat, stýskat, škemrat, tázat se, tvrdít, úpět, varovat, volat, vyčítat, vykládat, vykřikňout, vypovědět, vypravovat, vyptat se, vyptávat se, vyřídít, vysvětlit, vyvolávat, vyzvídat, vzdychat, vzdychňout, vzkřikňout, zahřmít, zachechtat se, zakvílet, zamručet, zamumlat, zařvat, zasténat, zasyčet, zašeptat, zašveholit, zaúpět, zavelte, zavolat, zavrčet, zazpívat, zeptat se, zpívat, zvolat, žádat.

Společná verba sentiendi:

Cítit, dívat se, domnívat se, dumat, hledět, koukat, myslet, naslouchat, odušit, pocítit, podívat, pohlédňout, pohlížet, pomyslet, pomýšlet, poslechnout, poslouchat, pozorovat, prohlížet, přemítat, přemýšlet, rozmyslet se, rozmýšlet se, slyšet, spatřit, umíňit, uslyšet, uvidět, uzřít, vědět, vidět, vymyslet, vymýšlet, vyslechnout, zadívat se, zamyslit se, zamýšlet, zírat, zpozorovat.

Závěr

Naše bakalářská práce se zaměřila na funkci a frekvenci verb dicendi a sentiendi ve vybraných prozaických dílech Karla Poláčka. Díla román *Dům na předměstí* a pohádkovou knihu *Edudant a Francimor* jsme vybrali na základě jejich příslušnosti k rozličným literárním žánrům. V teoretické části jsme se nejprve zabývali definicí a možnou klasifikací verb dicendi, v následujících kapitolách jsme se věnovali komunikačním funkcím výpovědi a jejich propojení s verby dicendi, uvedli jsme také možné klasifikace verb dicendi. V následující kapitole jsme definovali verba sentiendi a zmínili jsme, jaké společné rysy oba typy sloves mají. V závěru teoretické části jsme stručně definovali možné formy podání řeči a myšlení.

Praktická část naší práce se zabývala analýzou excerpovaných sloves pravení a myšlení. Pro každý typ sloves byla vytvořena příslušná tabulka. Verba dicendi jsme rozřadili do tří skupin podle toho, zda se jedná o „čistá“ slovesa (0), zda definici čistých sloves překračují (+), nebo ji naopak nedosahují (-). Slovesa, která významem zcela neodpovídala čistým slovesům, jsme podle vztahu, který vůči nim plní, zařadili ke čtyřem možným typům klasifikovaným podle Encyklopedického slovníku češtiny. Slovesa sentiendi jsme zařadili ke dvěma typům rovněž klasifikovaným podle Encyklopedického slovníku češtiny. Dále jsme u obou druhů sloves určili vid a doplnili jsme informaci, zda se nacházejí v uvozovací větě, řeči vypravěče či řeči postavy.

V rámci analýzy románu *Dům na předměstí* se potvrdil náš předpoklad, že celkový počet excerpovaných sloves bude vyšší a různorodější, zjistili jsme také, že nejfrekventovanější slovesa dicendi se nacházejí v uvozovacích větách a slovesa sentiendi se naopak nejčastěji nacházejí v přímých řečech postav. Pro slovesa sentiendi byl mírně frekventovanější typ b a pro obě skupiny sloves, jak dicendi tak i sentiendi, převažoval slovesný vid nedokonavý.

Analýza pohádkové knihy *Edudant a Francimor* nám potvrdila, že celkový výskyt sloves je menší, nepotvrdil se nám ovšem předpoklad, že se slovesa budou nejčastěji objevovat v přímých řečech, verba dicendi se stejně jako u románu *Dům na předměstí* objevovala nejčastěji v uvozovacích větách a verba sentiendi v řeči

vypravěče. Typ verb dicendi byl odlišný než u románové knihy, jelikož v pohádkové knize převažovala slovesa sentiendi řadící se k typu a. V rámci vidu se slovesa dicendi a sentiendi lišila, jelikož pro slovesa dicendi převažoval dokonavý vid, ale pro slovesa sentiendi vid nedokonavý.

Obě knihy spojoval větší výskyt verb dicendi než verb sentiendi, pro verba dicendi v obou knihách převažovala slovesa s označením (+), stejně tak i slovesa zařazena pod typ d. Vyexcerpovali jsme celkem 111 shodných sloves dicendi, to činilo téměř polovinu všech nalezených verb dicendi pro obě knihy. Sloves sentiendi bylo shodných celkem 39, to tvořilo více než polovinu excerpovaných verb sentiendi pro obě knihy. Z výsledků jsme vyvodili, že se autorův repertoár v rámci analyzovaných děl příliš neliší; vzhledem k rozlišnému rozsahu obou knih, jsme se zaměřili převážně na procentuální výsledky. Zda se autorův repertoár v rámci podobných literárních žánrů proměnil v následujících letech může být předmětem dalšího zkoumání.

Anotace

Jméno autora: **Zora Šálková**

Název fakulty: **Filozofická fakulta Univerzita Palackého v Olomouci**

Název katedry: **Katedra bohemistiky**

Název práce: **Funkce a frekvence verb dicendi a sentiendi ve vybraných prózách**

Karla Poláčka

Vedoucí práce: **Mgr. Jindřiška Svobodová, Ph.D.**

Počet znaků: 104 226

Počet příloh: 0

Počet titulů použité literatury: 26

Klíčová slova: verba dicendi, verba sentiendi, slovesa pravení, slovesa myšlení, komunikační funkce, analýza

Tato bakalářská diplomová práce se zabývá analýzou verb dicendi a sentiendi ve dvou vybraných literárních pracích Karla Poláčka: *Dům na předměstí*, *Edudant a Francimor*. Slovesa pravení se v naší analýze dělí na čtyři typy podle klasifikace Encyklopedického slovníku češtiny. Slovesa myšlení se dělí na dva typy opět podle klasifikace Encyklopedického slovníku češtiny. Slovesa byla dále hodnocena na základě frekvence, vidu a výskytu v uvozovacích větách, přímých řečech nebo řečech vypravěče.

Resumé

This bachelor thesis deals with the analysis of the function and frequency of verb dicendi (verb of speaking) and verb sentiendi (verb of thinking) in selected prose works of Karel Poláček. We have chosen books of two different genres: the novel *Dům na předměstí* and the fairy tale book *Edudant and Francimor*. The first chapter of the theoretical part is devoted to the definition of verb dicendi and their possible classification, the second chapter focuses on communication functions based on the knowledge of Austin and Searle, which are supplemented by the knowledge of Czech linguists. The third chapter deals with communication functions in connection with verb dicendi, as addressed by František Daneš, followed by Milada Hirschová who focused on their performative use, the chapter ends with the view of Otakar Šoltys, who focused on the meta-linguistic function of verb dicendi and created his own classification, which is followed by our analytical part.

The following chapter is devoted to the definition and classification of sentiendi verbs and the common features with dicendi verbs. The last chapter of the theoretical part is devoted to the forms of presentation of speech and thinking and defines the basic distinctive features that distinguish the speech of the characters and the speech of the narrator, in the end the chapter is devoted to the reproduction of the initial statements and how verba dicendi figure in them.

The practical part is dedicated to the analysis of Karel Poláček's books, the verbs of speaking and thinking were extracted from each book, a separate table recording the data was created for each type of verb, we sorted the verbs into the appropriate types. Based on the obtained data, we evaluated that the verb dicendi is found in both books in greater quantity than the verb sentiendi. The most frequent verb dicendi in both books was the verb *pravít*, but we did not find an agreement for the verbs sentiendi. In both books, verba dicendi appeared most often in introductory sentences.

From the point of view of the type of perfect and imperfect, we discovered differences when comparing the results with each other. It turned out that imperfective verbs are more typical for the novel *Dům na předměstí* and perfective verbs for the fairy-tale book *Edudant a Francimor*.

We found a total of 111 common dicendi verbs, which in both cases accounted for almost half of all verbs found. A total of 39 sententi common verbs were found, which accounted for more than half of all verbs found for each book. From the results, we evaluated that the author's repertoire does not differ significantly across the two selected genres.

Seznam použité literatury a internetových zdrojů

AUSTIN, J. L. Jak udělat něco slovy. Přeložil PECHAR Jiří. Praha: Filosofía, 2000.

DANEŠ František, GREPL Miroslav, HLAVSA Zdeněk. Mluvnice češtiny. (3), Skladba. Praha: Academia, 1987.

DANEŠ, František, HLAVSA Zdeněk a kol. Větné vzorce v češtině. 2. opravené vydání. Praha: Academia, 1987.

DANEŠ, František. Verba dicendi a výpovědní funkce. In: Studia Slavica Pragensia. Praha: Univerzita Karlova, 1973.

DOLEŽEL, Lubomír. O stylu moderní české prózy: Výstavba textu. 1. vydání Praha, 1960.

DVOŘÁK, Věra. DITRANZITIVNÍ SLOVESO. In: CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny [online]. © Masarykova univerzita, Brno 2012–2020 [cit. 3. 10. 2022]. Dostupné z: [https://www.czechency.org/slovník/DITRANZITIVNÍ SLOVESO](https://www.czechency.org/slovník/DITRANZITIVNÍ_SLOVESO)

DVOŘÁK, Věra. TRANZITIVNÍ SLOVESO. In: CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny [online]. © Masarykova univerzita, Brno 2012–2020 [cit. 3. 10. 2022]. Dostupné z: [https://www.czechency.org/slovník/TRANZITIVNÍ SLOVESO](https://www.czechency.org/slovník/TRANZITIVNÍ_SLOVESO)

GREPL, Miroslav a KARLÍK, Petr. Skladba češtiny. Olomouc: Votobia, 1998.

GREPL, Miroslav, BAUER, Jaroslav. Skladba spisovné češtiny, Praha, 1980.

GREPL, Miroslav. KOMUNIKAČNÍ FUNKCE VÝPOVĚDI In: CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny [online]. © Masarykova univerzita, Brno 2012–2020 [cit. 18. 11. 2022]. Dostupné z: [https://www.czechency.org/slovník/KOMUNIKAČNÍ FUNKCE VÝPOVĚDI](https://www.czechency.org/slovník/KOMUNIKAČNÍ_FUNKCE_VÝPOVĚDI)

GREPL, Miroslav. REPRODUKCE PRVOTNÍCH VÝPOVĚDÍ. In: CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny [online]. © Masarykova univerzita, Brno 2012–2020 [cit. 11. 11. 2022].

Dostupné z: [https://www.czechency.org/slovník/REPRODUKCE PRVOTNÍCH VÝPOVĚDÍ](https://www.czechency.org/slovník/REPRODUKCE_PRVOTNÍCH_VÝPOVĚDÍ)

HIRSCHOVÁ, Milada. Česká verba dicendi v performativním užití: příspěvek ke zkoumání komunikativních funkcí výpovědi. Olomouc: Univerzita Palackého, 1988.

HIRSCHOVÁ, Milada. SLIFTING. In: CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny [online]. © Masarykova univerzita, Brno 2012–2020 [cit. 3. 10. 2022]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/SLIFTING>

HIRSCHOVÁ, Milada. VERBUM DICENDI. In: CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny [online]. © Masarykova univerzita, Brno 2012–2020 [cit. 3. 10. 2022]. Dostupné z: [https://www.czechency.org/slovník/VERBUM DICENDI](https://www.czechency.org/slovník/VERBUM_DICENDI)

HIRSCHOVÁ, Milada. VERBUM SENTIENDI. In: CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny [online]. © Masarykova univerzita, Brno 2012–2020 [cit. 3. 10. 2022]. Dostupné z: [https://www.czechency.org/slovník/VERBUM SENTIENDI](https://www.czechency.org/slovník/VERBUM_SENTIENDI)

KOPEČNÝ, František. Základy české skladby, Praha, 1962.

NEKULA, Marek. FUNKCE JAZYKA. In: CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny [online]. © Masarykova univerzita, Brno 2012–2020 [cit. 8. 11. 2022]. Dostupné z: [https://www.czechency.org/slovník/FUNKCE JAZYKA](https://www.czechency.org/slovník/FUNKCE_JAZYKA)

PALKOVÁ, Zdena. VĚTNÁ INTONACE. In: CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny [online]. © Masarykova univerzita, Brno 2012–2020 [cit. 25. 11. 2022]. Dostupné z: [https://www.czechency.org/slovník/VĚTNÁ INTONACE](https://www.czechency.org/slovník/VĚTNÁ_INTONACE)

PALKOVÁ, Zdena. VĚTNÝ PŘÍZVUK. In: CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny [online]. © Masarykova univerzita, Brno 2012–2020 [cit. 25. 11. 2022]. Dostupné z: https://www.czechency.org/slovník/VĚTNÝ_PŘÍZVUK
POLÁČEK, Karel. Dům na předměstí. 7. vyd. Nakladatelství Franze Kafky, 1994.

SEARLE, J. R. A Classification of Illocutionary Acts. In: Language in Society 5, 1976.
Přeloženo autorem bakalářské práce.

SEARLE, J. R. Speech Acts. In: Philosophy of Language, 1969.

ŠIMÍK, Radek. PŘEMOSTŮVACÍ SLOVESO (bridge verb). In: CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny [online]. © Masarykova univerzita, Brno 2012–2020 [cit. 3. 10. 2022]. Dostupné z: https://www.czechency.org/slovník/PŘEMOSTŮVACÍ_SLOVESO

ŠMILAUER, Vladimír. Novočeská skladba vysokoškolská příručka, Praha, 1966.

ŠOLTYS, Otakar. Verba dicendi a metajazyková informace, Praha, 1983.

Analyzovaná literatura

POLÁČEK, Karel. Dům na předměstí. Nakladatelství Franze Kafky, 1994.

POLÁČEK, Karel. Edudant a Francimor. Ilustroval Josef Čapek.
7. vyd. Nakladatelství Franze Kafky, 1994.

Seznam tabulek

TABULKA Č. 1: PŘÍKLAD ANALÝZY VERB DICENDI	32
TABULKA Č. 2: PŘÍKLAD ANALÝZY VERB SENTIENDI.....	33
TABULKA Č. 3: ANALÝZA VERB DICENDI V ROMÁNU DŮM NA PŘEDMĚSTÍ	37
TABULKA Č. 4: ANALÝZA VERB SENTIENDI V ROMÁNU DŮM NA PŘEDMĚSTÍ	49
TABULKA Č. 5: ANALÝZA VERB DICENDI V POHÁDKOVÉ KNIZE EDUDANT A FRANCIMOR.....	55
TABULKA Č. 6: ANALÝZA VERB SENTIENDI V POHÁDKOVÉ KNIZE EDUDANT A FRANCIMOR.....	61